

**Az engedékenységi eljárás alatt keletkezett
dokumentumok hozzáférhetősége a magánjogi kártérítési
keresetekben**

Jelige: Pfeiderer

Dolgozat lezárása: 2014.10.27

TARTALOMJEGYZÉK

I.	ELŐSZÓ	3
II.	AZ ENGEDÉKENYSÉGI PROGRAM JOGI KERETEI	4
II.1.	Az engedékenységi program indokoltsága és történeti háttere	5
II.2.	Az Engedékenységi Közlemény rendelkezései a kérelmező védelme érdekében	7
II.3.	A pre-trial discovery eljárás	8
III.	A MAGÁNJOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS JOGI KERETEI	11
III.1.	A magánjogi jogérvényesítés indokoltsága és története	12
III.2.	Az új irányelvjavaslat	15
IV.	A KÖZJOGI ÉS MAGÁNJOGI JOGÉRVÉNYESÍTÉS	17
IV.1.	A jogérvényesítés funkciója.....	17
IV.2.	A közjogi és magánjogi jogérvényesítés egymáshoz való viszonya.....	18
V.	AZ IRATOKHOZ TÖRTÉNŐ HOZZÁFÉRÉS JOGI KERETEI.....	19
V.1.	Az iratokhoz történő hozzáférés jogi szabályozása: alapvetések.....	20
V.2.	Mit hoz a jövő? Az új irányelv.....	31
VI.	DE LEGE FERENDA JAVASLATOK.....	33
VII.	KONKLÚZIÓ	36
VIII.	FORRÁSJEGYZÉK	38

I. Előszó

A jogérvényesítési rendszerek célja, hogy az állam által alkotott szabályok segítségével a jogsértések feltárára kerüljenek és a jogsértőket szükség esetén szankcionálják.¹ A versenyjogi szabályozás kikényszerítése kétféle módon történhet: közjogi és magánjogi jogérvényesítés útján. Az európai tendencia szerint még mindig a közjogi jogérvényesítés dominál, azonban kezd meghonosodni az Egyesült Államokban már az 1900-as évek közepe óta elsődleges kikényszerítési módszernek számító magánjogi érvényesítés.² A verseny hatékony működését elősegíti az, ha a kétfajta jogérvényesítést egymással összhangban lévő rendszerben kezeljük.³ A magánjogi és a közjogi jogérvényesítés közötti kölcsönhatás optimalizálása szükséges jogalkotói eszközökkel. Egyrészt lehetővé kell tenni a magánjogi jogérvényesítést,⁴ másrészt figyelembe kell venni, hogy a magánjogi jogérvényesítés biztosítása ne ássa alá a közjogi jogérvényesítés – az engedékenységi programok és vitarendezési eljárások – sikerességét. Probléma merülhet fel akkor, ha a károsult kártérítéshez való joga ütközik a hatékony közjogi jogérvényesítéssel.⁵ Ha a vállalkozás által benyújtott inkrimináló bizonyítékok hozzáférhetővé válnak a károsultak részére egy kártérítésre irányuló eljárásban, az elriaszthatja az engedékenységi program potenciális jelentkezőit.⁶ Másrészt viszont a károsult hatékony jogorvoslathoz való joga⁷ kapcsán felmerül, hogy az az uniós jogérvényesítési rendszerben igencsak nehézkes, ha nem férhet hozzá a bizottsági iratokhoz.

Dolgozatomban bemutatom, hogy a két érdek között az új irányelv nem lesz képes egyensúlyt teremteni.

Az alternatívák vizsgálatakor figyelembe vettem, hogy a közjogi és magánjogi jogérvényesítés hogyan valósítható meg a leghatékonyabban. Ezért a végső javaslatom az engedékenységet

¹ SEGAL–WHINSTON: Public vs. Private Enforcement of Antitrust Law: A Survey. *Stanford Law and Economics Olin Working Paper*, 335. szám. 2006. 2.

² HÜSCHEL RATH – PEYER: *Public and Private Enforcement of Competition Law. A Differentiated approach*. Discussion Paper No. 13-029. ZEW. 2013. 1.

³ Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása. 5.

⁴ C-453/99. sz. ügy, Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és társai, ECLI:EU:C:2001:465.

⁵ Elsőként a Pfeiderer ügyben szembesült ezzel a Bíróság. C-360/09. sz. ügy, Pfeiderer AG kontra Bundeskartellamt. ECLI:EU:C:2011:389.

⁶ A Bizottsági közlemény a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről (EGT vonatkozású szöveg) HL[2006] C 298., 2006.12.8., 17–22. 6. bek.

⁷ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2010/C 83/02) HL C 326., 2012.10.26., 391–407. 47. cikk.

kérelmezők magánjogi felelőssége felől közelíti meg a kérdést. Meg lehet találni az egyensúlyt a két érdek között, ha az engedékenységet kérelmező vállalkozás kártérítési felelőssége teljesen kizárásra kerülne a jogsértésben résztvevő többi kartelltag irányában? Ha igen, akkor milyen feltételeket kellene még biztosítani a jogalkotónak, hogy az új szabály ne sértse a károsult teljes kompenzációhoz való jogát?

II. Az engedékenységi program jogi keretei

Mielőtt az engedékenységi kérelmmel kapcsolatban keletkezett iratok hozzáférhetőségét elemzem, bemutatom röviden az engedékenységi politika működését. Az engedékenység lényege, hogy a versenyjogi jogsértésében résztvevő vállalkozások az Európai Bizottsággal⁸ – vagy a nemzeti versenyhatósággal – történő együttműködését jutalmazza:⁹ a bírság teljes elengedésére vagy csökkentésére kerülhet sor.¹⁰ A rendszerrel így a vállalkozások és a versenyhatóságok is nyernek. Egyrészt a vállalkozások a bírság mértékének csökkentésére, vagy teljes elengedésére számíthatnak.¹¹ Másrészt a hatóságok egy általuk még nem ismert kartell létezéséről vagy új, jelentős bizonyítékokról szerezhetnek tudomást. Ezenkívül egy jól megtervezett engedékenységi program hozzájárulhat a társadalmi jóléthez,¹² illetve a kartell károsultjai kártérítési igényüket könnyebben érvényesíthetik.¹³

⁸ Jelen dolgozatban főként a Bizottságnak tett beismerő nyilatkozatokkal foglalkozok. A kartelltagok természetesen a nemzeti versenyhatósághoz is benyújthatják az engedékenységi kérelmüket.

⁹ A Bizottsági közlemény a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről (EGT vonatkozású szöveg) *HL[2006] C 298., 2006.12.8., 17–22. 1. bek* [továbbiakban: Engedékenységi Közlemény (2006)]

¹⁰ Uo. 8. és 23. bek.

¹¹ Az engedékenységi közlemény jogos elvárást keletkeztet, amelyben a vállalkozások bízhatnak. T-322/01. sz. ügy, Roquette Frères SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:2006:267. 223. pont.

¹² MARVÃO –SPAGNOLO : What Do We Know About the Effectiveness of Leniency Policies? A Survey of the Empirical and Experimental Evidence. 2014. Elérhető:http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2511613 Letöltve: 2014.10.27.

¹³ C-453/99. sz. ügy, Courage ügy. 26. pont.

II.1. Az engedékenységi program indokoltsága és történeti háttere

Az európai engedékenységi eljárás az Egyesült Államok büntetőjogias¹⁴ szemléletű szabályozásából ered.¹⁵ Az első beismerés “díjazására” uniós eljárásban a kartonpapír-kartell ügyben került sor 1994-ben. Az eljárás alá vont vállalkozás beismerte a jogsértést és részletesbizonyítékokat szolgáltatott a Bizottságnak, így a rá kiszabni tervezett bírságot 2/3-ával csökkentették.¹⁶

Az engedékenység két fő ok miatt került bevezetésre. A felderítési arány javulhat azáltal, hogy az engedékenységi programban való részvétel lehetősége bizonytalanságot kelt a kartellező vállalkozások körében. Másrészt azzal, hogy a vállalkozás együttműködik a hatósággal és feltárja a jogsértést, lerövidülhet az eljárási idő.¹⁷ Csökkenhet az adminisztrációs teher, így a hatóságok más ügyekkel tudnak foglalkozni.¹⁸

Eddig három engedékenységi közleményt adott ki a Bizottság. Mindhárom közlemény hasonló vezérelveket tartalmazott.¹⁹ Az a vállalkozás, amely elsőként olyan bizonyítékot vagy információt szolgáltat, ami lehetővé teszi, hogy a Bizottság célirányos helyszíni vizsgálatot folytasson vagy felfedi az EUMSZ 101. cikkének megsértését, mentességben részesülhet az

¹⁴ A tengerentúli kartellező tagok akár háromévi szabadságvesztéssel is büntethetők, ha a jogsértést megállapítják. A további büntetőjogi szankciókról bővebben: DANNECKER–JANSEN (szerk.): *Competition Law Sanctioning in the European Union*. Kluwer European Monographs 46, 2004, 200 – 204. 2010-ben az ügyek 80 %-ban ítélték börtönbüntetésre a jogsértést elkövetőt. Lásd: <http://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t5292010.pdf> Ugyanebben az évben az átlagos börtönbüntetés hossza 7,4 hónap volt. Lásd: <http://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t5312010.pdf> Letöltve: 2014.10.27.

¹⁵ Először 1978-ban alkalmazták az engedékenységi programot, majd 1993-ban megreformálták az eljárási rendszert a hatékonyság növelése érdekében. Az évente egyről huszonnégyre nőtt a kérelmek száma. Lásd bővebben: MOTTA: *Versenypolitika. Elmélet és gyakorlat*. Budapest, Gazdasági Hivatal Versenykultúra Központ, 2007.206. Az Egyesült Államokban a hatóságok által felderített kartell ügyek több mint 90 %-a az engedékenységi programnak köszönhető. Az Amerikai Antitröszt Osztály (*Antitrust Division*) egyszerre több mint 50 nemzetközi kartellt nyomoz egyidőben, ezeknek a vizsgálódásoknak a több mint felét engedékenységi kérelmező kezdeményezte vagy hozzájárult a bizonyítékokkal a jogsértés bizonyításához. Lásd: HAMMOND: *The Evolution of Criminal Antitrust Enforcement Over the Last Two Decades*. (2010. február 25.) 3. Elérhető: <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/255515.pdf>. Letöltve: 2014.10.27. Nem hiába jellemezték úgy az engedékenységi programot, mint a megkérdőjelezhetetlenül a legnagyobb vizsgálati módszer a kartellelles eljárásokban. WILLIAMS: *Cartels in the Criminal Law Landscape*. In: BEATON-WELLS– EZRACHI: *Criminalising Cartels. Critical Studies of an International Regulatory Movement*. Hart Publishing, 2011. 311.

¹⁶ T-334/94. sz. ügy, Sarrió SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:1998:97. 171. pont.

¹⁷ Sajnos az eljárási idő nem rövidült le olyan mértékben, mint amire számítottak. Lásd: TÓTH Tihamér: *Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 381.

¹⁸ Ezzel ellentétes állásponton vannak bizonyos szerzők. STEPHAN: *An Empirical Assessment of the European Leniency Notice*. *Oxford Journal of Competition Law & Economics*, 2009, 5 (3). 537.

¹⁹ TÓTH i.m.. 382.

egyébként kiszabandó bírság alól.²⁰ Az időrendben következő kérelmet benyújtó vállalkozások csak akkor részesülhetnek bírságcsökkentésben, ha az általuk benyújtott bizonyítékok jelentős hozzáadott értéket képviselnek a már meglévő iratokhoz képest.²¹

Az első közleményt 1996-ban tették közzé.²² Két évvel az engedékenységi program bevezetése után a British Sugar eset²³ volt az első ügy, melyben a vállalkozás engedékenységet kérelmezett.²⁴ 1996-2002 között még elenyésző számú ügyben²⁵ folyamodtak engedékenyséért a jogsértést elkövetők, de a Bizottság ettől függetlenül sikeresnek tekintette a Közleményt.

2002-ben egy részletesebb szabályozást vezettek be. Az új közlemény nagyobb jogbiztonságot és átláthatóságot kínált.²⁶ A legnagyobb változást az jelentette, hogy az elsőként a Bizottsághoz forduló kartellező vállalkozás automatikusan teljes mentességet szerzett, akkor ha a törvényben meghatározott feltételeket teljesítette.²⁷ A 2002. évi Engedékenységi Közlemény vitathatatlanul

²⁰ Engedékenységi Közlemény (2006) 8. bek.

²¹ Uo. 24. bek.

²² Bizottság közleménye a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről. *HL [1996] C 207, 1996. július 18. 4-6.*

²³ Európai Bíróság ítélete: C-359/01. P. sz. ügy, British Sugar plc kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:C:2004:255.

²⁴ RUSSO – SCHINKEL – GÜNSTER – CARREE: *European Commission Decisions on Competition. Economic Perspectives on Landmark Antitrust and Merger Cases.* Cambridge University Press, 2010. 13-14.

²⁵ Az 1996. évi Engedékenységi Közlemény hatálya alatt összesen tizenhat különálló esetben folyamodtak a vállalkozások engedékenyséért, ennek is a nagy része bírságcsökkentés iránti kérelem volt. Teljes mentességet hat év alatt (1996-2002) összesen három esetben állapítottak meg:

1) *Rhone-Poulencnek(Aventis)* a Vitamin kartell ügyben: Bizottság 2001. november 21-ei döntése, 2003/2/EC: (Case COMP/E-1/37.512.). OJ L 6, 10.1.2003, 1–89.

2) *Brasserie de Luxembourgnak* a Luxembourg Breweries ügyben: Bizottság 2001. december 5-ei döntése. 2002/759/EC, (Case COMP/37.800/F3) OJ L 253, 21.9.2002. 21–41.

3) *Sappinak* a Carbonless Paper ügyben: Bizottság 2001. december 20-i döntése. 2004/337/EC (Case COMP/E-1/36.212) OJ L 115, 2004, 1-88. Lásd bővebben: ARBAULT –PEIRO: The Commission's new notice on immunity and reduction of fines in cartel cases: building on success. Competition Policy Newsletter. 2002/2. 16.

²⁶ VAN BARLINGEN: The European Commission's 2002 Leniency Notice after one year of operation. *Competition Policy Newsletter*, 2003/2. 16.

²⁷ Bizottság közleménye a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről. *HL [2002] C 45., 2002.2.19., 3–5. 6. és 8. bek.*

kulcstényezővé vált a kartellek felderítésében.²⁸ A kérelmek kicsit több mint felét bírálta el pozitívan a Bizottság, melynek oka az volt, hogy a vállalkozások nem nyújtottak elegendő és szükséges információt, bizonyítékokat a kartell működéséről, hogy mentességet kapjanak. Így az eljárási idő is hosszabb volt.²⁹

2006. december 8-án lépett hatályba a legújabb közlemény³⁰, amely a 2002-es elődjének sikerére építkezik. Célja az volt, a jogbizonytalanságot megszüntessék és az átláthatóságot növeljék.³¹ A hatékony jogalkalmazás érdekében tisztázta többek között annak a kérdését, hogy a mentesség elnyeréséhez milyen bizonyítékokat kell a vállalkozásoknak szolgáltatniuk.³²

A közlemény alapján két típusú engedékenységi különböztethető meg: az egyik esetben a vállalkozás teljes mentességet kaphat, a másikban a bírság kerülhet csökkentésre. Az előbbi esetben a vállalkozás egy, korábban nem ismert kartellt tár fel. Amennyiben ez a feltétel nem teljesül, a vállalkozás még mindig kérheti a bírság csökkentését, ha olyan – megfelelő – információt nyújt át a Bizottságnak, amelyről korábban nem volt tudomása.³³

II.2. Az Engedékenységi Közlemény rendelkezései a kérelmező védelme érdekében

A mentesség megszerzéséhez a vállalkozásnak egy úgynevezett társasági nyilatkozatot kell benyújtania a Bizottsághoz. A társasági nyilatkozat egy önkéntes, jogsértést elismerő nyilatkozat. Tartalmaznia kell a kartell-megállapodás részletes leírását, annak céljait, tevékenységét, működését; a termék, szolgáltatás földrajzi hatókörét, a kartell időtartamát, azt a becsült piaci mennyiséget, amelyet az állítólagos kartell érint, illetve a kartellkapcsolatokra vonatkozó egyéb információkat: helyszínek, résztvevők, időpontok megjelölését és az ott lehangzottak leírását.³⁴ A célja ennek a társasági nyilatkozatnak, hogy részletesen

²⁸ KROES: Assessment of and perspectives for competition policy in Europe. Celebration of the 50th anniversary of the Treaty of Rome. Barcelona, 2007. november 19.

²⁹ SUURNAKKI – TIerno CENTELLA: Commission adopts revised Leniency Notice to reward companies that report hard-core cartels. *Competition Policy Newsletter*. 2007/1. 7.

³⁰ Engedékenységi Közlemény (2006).

³¹ SUURNAKKI – TIerno CENTELLA i.m. 7.

³² Pontosán meghatározza, hogy melyek azok a dokumentumok, amiket feltétlenül csatolni kell. 2006. évi Engedékenységi Közlemény (2006) 9. bek.

³³ NAGY Csongor: *Kartelljogi kézikönyv. A közösségi és a magyar kartelljog gyakorlata*. Budapest, HVG-Orac, 2008. 647.

³⁴ Engedékenységi Közlemény (2006) 9. bek.

megmagyarázza a társaság a benyújtott bizonyítékokat.³⁵ A társasági nyilatkozatot *előzőleg meglévő dokumentumok* kísérhetik. A közlemény szerint a társasági nyilatkozat esetében nemkívánatos, hogy az harmadik fél birtokába kerüljön³⁶, az előzőleg meglévő dokumentumokról viszont hallgat.³⁷

Az új közlemény egyik újítása a szóbeli kérelmek szabályozása volt. A Bizottság célja az volt, hogy megakadályozza a társasági nyilatkozat hozzáférhetőségét.³⁸ A szabályozás adaptálására többek között a common law jogrendszerekben létező discovery eljárás miatt került sor.³⁹

II.3. A pre-trial discovery eljárás

Ahogy az korábban említettem, az európai engedékenységi program iránti igény többek között az Egyesült Államokban bevezetett szabályozás miatt merült fel. A határon átnyúló jogsértések gyakorisága és az ebből eredő jogi problémák miatt érdemes kitekinteni a tengerentúlra, hiszen az "importált" engedékenységi program magával hozta az ottani jogrendszerből fakadó azon problémákat, amely az eltérő uniós szabályozásból ered. Ebben a fejezetben emiatt az amerikai engedékenységi rendszert, illetve a pre-trial discovery eljárást vizsgálom.

Az amerikai jogrendszerben a vállalkozások vezetői a kartellben való részvétel miatt börtönbüntetésre is számíthatnak. Ezért itt nem elég a közigazgatási bírság alól mentesíteni az elsőként a hatósághoz forduló jogsértőt. Az engedékenység ezért itt azt jelenti, hogy a büntetőjogi szankciók alól mentesülnek a vállalkozások, illetve a jogsértésben érintett személyek is.⁴⁰ Habár a büntetőjogi felelősség alóli mentesülés ösztönző lehet a vállalkozásoknak, azonban az azt követő polgári peres eljárások veszélye ellentétesen hat.⁴¹

³⁵ VAN BAEL: *Due process in EU Competition Proceedings*. Kluwer Law International, 2011. 262.

³⁶ Amennyiben a társasági nyilatkozat ugyanis széles körben hozzáférhető, akkor az jelentősen elbátortalaníthatja a potenciális engedékenységi kérelmezőket, hiszen lényegében saját maguk által elkövetett jogsértést részletezik alaposan, amelynek polgári peres eljárásban a meggyőző ereje magas.

³⁷ Engedékenységi Közlemény (2006) 6. bek.

³⁸ GIANNAKOPOULOS: *Safeguarding Companies' Rights in Competition and Anti-dumping/Anti-subsidies Proceedings*. The Netherlands. Kluwer Law International BV, 2011. 210.

³⁹ VAN BARLINGEN i.m. 19.

⁴⁰ Lásd: Antitrust Divison, Department of Justice, Corporate Leniency Policy. (1993. aug. 10) Elérhető: <http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0091.htm> Letöltve: 2014.10.27.

⁴¹ A háromszoros kártérítés intézménye miatt a bírság összege gyakran kevesebb, mint a kártérítési összeg. Lásd: BAER: *Public and Private Antitrust Enforcement in the United States*. European Competition Forum. Brüsszel, Belgium. 2014. február 11. 3–4.

Ezért 2004-ben egy új törvényt⁴² szavaztak meg, melynek alapján a *háromszoros kártérítés* fizetése helyett csak a kár egyszeri összegét, illetve a jogi képviselők díját, költségeket, kamatokat kell az amnesztiában részesülő vállalkozásoknak megfizetni.⁴³

Európában a szóbeli kérelmek szabályozása iránt igény az amerikai rendszerben létező ‘pre-trial discovery’ eljárás miatt merült fel.⁴⁴ Ez egyrészt a bizonyítékok felkutatását foglalja magában, másrészt azt jelenti, hogy a feleknek bizonyítékot át kell adniuk egymásnak.⁴⁵ A felek így a *releváns információkhoz* könnyen hozzáférhetnek.⁴⁶ Az intézmény mögötti filozófia lényege, hogy a feleknek egyenlő eséllyel kell rendelkezniük.⁴⁷ Ez a fegyverek egyenlőségének elvéből következik.⁴⁸ “*A fegyveregyenlőség célja az eljárásban részt vevő felek közötti egyensúly biztosítása: így a bírósághoz benyújtott valamennyi dokumentumot az eljárásban részt vevő bármelyik fél megvizsgálhatja és vitathatja.*”⁴⁹ Az iratbetekintési jog a védelemhez való jog része, egy eljárási garancia.⁵⁰ A *Soda Ash* ügy⁵¹ óta az iratbetekintéshez való jogot a *fegyverek egyenlőségének* alapelvének a védelme alá helyezte⁵², és az ügyben a Törvényszék kimondta, hogy a Bizottság korlátozná a védelemhez való jogot, ha dönthetne arról, hogy mely

⁴² Antitrust Criminal Penalty Enhancement and Reform Act of 2004, Pub. L. No. 108-237, § 213, 118 Stat, 661.

⁴³ GOLDBERG–GUSTAFSON: Pretrial discovery in civil litigation. In: Albert A. FOER and Randy M. STUTZ: *Private Enforcement of Antitrust Law in the United States. A Handbook*. The Editors and Contributors Severally, 2012. 183-184.

⁴⁴ TÓTH i.m. 385., illetve GOLDBERG–GUSTAFSON i.m.180-210.

⁴⁵ DR. RUSZTHINÉ DR. JUHÁSZ: A többszörös kártérítés jogintézménye. In:BOYTHA Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-Orac, 2008. 220-223.

⁴⁶ VAN DEN BERGH: Private enforcement of the European Competition Law and the Persisting Collective Action Problem. *20 Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 12–34, 2013. 13.

⁴⁷ HARSÁGI: *A jogharmonizáció és a technikai fejlődés hatása az okirati bizonyításra*. Phd értekezés. Miskolc, 2004. 179.

⁴⁸ Az Európai Bíróság néhány alkalommal foglalkozott a fegyverek egyenlőségének kérdésével, többek között: T-240/07 sz. ügy, Heineken Nederland és Heineken kontra Bizottság, ECLI:EU:T:2011:284; C-199/11. sz. ügy, Europese Gemeenschap kontra Otis NV és társai, ECLI:EU:C:2012:684; C-521/09 P. sz. ügy, Elf Aquitaine SA kontra Európai Bizottság, ECLI:EU:C:2011:620.

⁴⁹ C-199/11. sz. ügy, Europese Gemeenschap kontra Otis NV és társai, ECLI:EU:C:2012:684, 72. pont.

⁵⁰ T-161/05. sz. ügy, Hoechst GmbH kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:2009:366, 160. pont.

⁵¹ T-30/91. sz. ügy, Solvay SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:1995:115.

⁵² FLATTERY: Balancing Efficiency and Justice in EU Competition Law: Elements of Procedural Fairness and their Impact on the Right to a Fair Hearing. *The Competition Law Review*. 7. kötet. 2010/1. 62–63.

dokumentumok hozzáférhetőek.⁵³ Másodsorban a bizonyítékok már a tárgyalás előtt hozzáférhetőek, a felek fel tudják mérni a jogvita alakulását, így eldönthetik, hogy a tárgyalásba bocsátkozzanak, egyezséget kössenek, vagy pereskedjenek. A bizonyítékok felkutatása viszont hosszabbá és költségesebbé is teheti az eljárást.⁵⁴

⁵³ T-30/91. sz. ügy, Solvay SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:1995:115. 83–84. pontok.

⁵⁴ HARSÁGI: A polgári perbeli okirati bizonyítás legújabb fejlődési tendenciái. Összehasonlító elemzés. *Iustum Aequum Salutare*. II. 2006/1-2. 143–144.

III. A magánjogi jogérvényesítés jogi keretei

Az engedékenységi programok fogalmi meghatározása után szükséges a magánjogi jogérvényesítést fogalmát és rövid fejlődését is tisztázni.

Az antitröszt szabályok érvényre juttatásának egyik útját jelentik azok a bírósági keresetek, melyek a magánjogi kártérítési igény érvényesítésére irányulnak.⁵⁵ A versenyjogi kártérítési keresetek a magánjogi jogérvényesítés egyik elemét adják, a másik eleme az alternatív vitarendezési módok.⁵⁶ Európában jelenleg a közjogi jogérvényesítés jelentősége felülmúlja a magánjogi jogérvényesítést,⁵⁷ ellentétben az Egyesült Államokkal, ahol minden felderített kartell után tíz magánjogi kártérítési keresetet indítanak.⁵⁸

A magánjogi érvényesítés során kétféle keresettípus különíthető el: az önálló (*stand-alone*) keresetek és a hatósági határozaton alapuló (*follow-on*) keresetek. A két típus között az a különbség, az önálló keresetek esetében a felperesek jogerős hatósági határozat nélkül indítják a keresetet, a bizonyítékok beszerzéséről a felperes köteles gondoskodni pernyertessége előmozdítása érdekében. A hatósági határozaton alapuló kereset viszont összefügg a közjogi jogérvényesítéssel, azt akkor indítják a károsultak, ha a jogérvényesítés során a hatóság a jogsértés megállapításáról határozatot hozott és a jogerőssé vált.⁵⁹ A dolgozatomban – figyelembe véve azt a tényt, hogy Európában a versenyjogi kártérítési eljárásokat elenyésző számban indítják önálló keresetként – csak a hatósági határozaton alapuló kereseteket vizsgálom.

⁵⁵ BASSOLA – FEJES: Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető polgári jogi igények – néhány alapvetés. In: BOYTHA i.m. 21.

⁵⁶ Javaslat. (5) preambulumbek. Lásd még HODGES: Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private enforcement and ADR Compare? In: RODGER: *Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress across EU*. Kluwer Law International. 2014. 255-290.

⁵⁷ WHISH –BAILEY: *Competition Law*. Oxford University Press. 2012. 295.

⁵⁸ CRANE: Optimizing Private Antitrust Enforcement. 63 *Vanderbilt Law Review*. 2010. 676.

⁵⁹ VAN BAEL –BELLIS: *Competition Law of the European Community*. The Netherlands. Kluwer International BV, 2010. 1224.

III.1. A magánjogi jogérvényesítés indokoltsága és története

Sokáig nem volt egyértelmű, hogy a magánjogi viták során az Európai Unió működéséről szóló Szerződés (EUMSZ)⁶⁰ 101. és 102. cikkét lehet-e kétféleképpen használni: „*pajzsként vagy kardként*”?⁶¹ Az uniós jog hosszú ideig – úgy tűnt – nem biztosította a cikkek *kardként* történő használatának lehetőségét. 2001-ben az Európai Bíróság a Courage-ügyben elismerte, hogy az uniós antitröszt szabályok megsértése miatt kártérítési kereset indítható. Ahogyan az Európai Bíróság fogalmaz:

„A Szerződés 85. cikkének teljes érvényesülését és különösen az (1) bekezdésben megfogalmazott tilalom hatékony érvényesülését kockáztatná, ha nem igényelhetne bármely személy kártérítést olyan szerződés vagy magatartás által okozott kárért, amely alkalmas a verseny korlátozására vagy torzítására.”

A fejlemény nem előzmények nélküli, hiszen az Európai Bizottság már a Courage-ítélet meghozatala előtt is támogatta az erre irányuló kezdeményezést.⁶²⁶³

Az első jogalkotási lépés a hatékonyabb magánjogi jogérvényesítés irányába az 1/2003/EK rendelet⁶⁴ elfogadása volt. A rendeletben is elismerésre került, hogy a jogsértések sértettjei kártérítést igényelhetnek a nemzeti bíróságok előtt.⁶⁵

Az *Ashurst jelentésben*⁶⁶ a Bizottság a versenyjogi kártérítési perek tagállamonkénti eltérését vizsgálta. Megállapította, hogy számos akadályba ütközik a hatékony magánjogi érvényesítés,

⁶⁰ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. 2010/C 083/01. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C 83, 2010. március 30.

⁶¹ A fent említett cikkeket pajzsként akkor használhatják, ha például egy szerződéses vitában a megkötött szerződést az egyik fél meg akarja szüntetni és emiatt semmisségre hivatkozik. Míg kardként magánjogi kártérítési kereset jogalapjaként hivatkozható a szabály. WILS: Should Private Antitrust Enforcement Be Encouraged in Europe? *World Competition: Law and Economics Review*, 26. kötet, 2003/3. 4.

⁶² WHISH: *Versenyjog*. Budapest, HVG-Orac, 2010. 285.

⁶³ A magánjogi jogérvényesítés miatt a Bizottság adminisztratív terhe csökkenne, amely lehetővé tenné az ügyek gyorsabb elbírálását. Valamint úgy véli, hogy széleskörben elterjedt félreértelmezése a közjogi jogérvényesítésnek az, hogy a versenyjogi szabályokat csak a Bizottság kényszeríthetné ki. Úgy véli, hogy egyéni, magánjogi keresetek révén a nemzeti bíróságok előtt is betöltheti ezt a funkciót. Commission of the European Communities: Thirteenth Report on Competition Policy. 1983. 71. és 217. bek.

⁶⁴ A Tanács 1/2003/EK (2002. december 16.) rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról [2003] *HL L 1*, 2003.01.04., 1-25.

⁶⁵ 1/2003/EK rendelet. 7. preambulum-bek.

⁶⁶ WAELBROECK – SLATER – EVEN-SHOSHAN: *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules. Comparative Report*. 2004. augusztus 31. Elérhető: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/study.html> Letöltve: 2014.10.27.

emiatt is kevés olyan engedékenységi eljárást követő kártérítési eljárást találtak, amelyben ítélet is született.⁶⁷ A magánjogi jogérvényesítés működése közel sem volt optimális. A Bizottság 2005-ben közzétette a Zöld Könyvet,⁶⁸ és a Versenypolitikai Főigazgatóság Munkaanyagát.⁶⁹ A dokumentumok célja az volt, hogy azonosítsa az Európai Unió antitröszt jogának megsértésére épülő kártérítési igények hatékony érvényesítését akadályozó elemeket, majd megoldási javaslatokat ajánljon.⁷⁰ Az akadályok a tagállamokban jogbizonytalanságot eredményeznek, így ezáltal a magánjogi jogérvényesítés nem tudja funkcióját betölteni. A bizonyítékokhoz való hozzáférhetőség kérdését részletesen megvizsgálva az a javaslat született, hogy az információkhoz történő hozzáférés a két fél (alperes és felperes) közötti megállapodás tárgya legyen. Felveti még annak a lehetőségét, hogy bizonyítékok típusától függően lehetővé kell tenni a bizonyítékok bíróságok által kötelezően elrendelt nyilvánosságra hozatalát vagy ugyanennek nem a bíróság, hanem az alperes fél kötelezettségei körébe utalását.⁷¹ Az engedékenység alkalmazása iránti kérelem nyilvánosságra hozatala kapcsán úgy véli, hogy a hozzáférhetővé tehető iratok köréből ki kell zárni ezeket a dokumentumokat az üzleti titkot tartalmazó iratokkal együtt.⁷² A Zöld Könyv nyilvános vitájával egyidőben a *Manfredi ügy* folyik az Európai Bíróság előtt, mely megszilárdította a *Courage ügyben* kimondott kártérítéshez való jogot, illetve megerősítette, hogy a „[...] nemzeti bíróságok előtti kártérítési keresetek jelentősen hozzájárulhatnak[...] [a] hatékony verseny fenntartásához”.⁷³

⁶⁷ Összesen 60 ügyet bíráltak el, ebből csak 28-ban ítélték meg tényleges kártérítést. Uo. 1. Vö. még RODGER: *Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress across EU*. Kluwer Law International. 2014.

⁶⁸ Zöld Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetokről. Zöld Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetokről. SEC (2005) 1732. COM (2005) 672. végleges.

⁶⁹ Commission Staff Working Paper. Annex to the Green Paper Damages Action for breach of the EC antitrust rules. COM (2005) 672 final. SEC (2005) 1732.

⁷⁰ Uo. 3.

⁷¹ Uo. 5.

⁷² Uo. 6.

⁷³ C-295/04 -ig C-298/04. sz. egyesített ügyek, Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA (C-295/04), Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA (C-296/04) és Nicolò Tricarico (C-297/04) és Pasqualina Murgolo (C-298/04) kontra Assitalia SpA., ECLI:EU:C:2006:461. 60. és 91. bek.

2008-ban került kibocsátásra a Bizottság Fehér Könyve.⁷⁴ A felek által a bizonyítékok egymás közötti ismertetésére egy minimum követelményszintet javasol bevezetésre, illetve az engedékenységi iratokat kezelésére megfelelő védelmet kíván biztosítani.⁷⁵

⁷⁴ Fehér Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről. *SEC(2008) 404.*, *SEC (2008) 405.*, *SEC (2008) 406.* *COM (2008) 165. végleges.*

⁷⁵ Uo. 2.2 fejezet, 5.

III.2. Az új irányelvjavaslat

A Fehér Könyvet követő néhány évben a folyamat lelassult az Európai Bizottság részéről. A gyakorlatban látszódtott, hogy a szabályozás következtelen volt és egyre több kérdés merült fel. A Bizottság emiatt szükségét érezte egy új, egységes szabály bevezetésének. 2012-től kezdődő jogalkotási folyamat eredménye az új irányelvjavaslat⁷⁶ lett. Az irányelvjavaslat a jogok gyakorlásának módjával foglalkozik és a szabályozást jogharmonizáció útján kívánja érvényesíteni.⁷⁷Összegezve, három fontos területet érint:

1) Bizonyítékok feltárásával egy külön fejezetben foglalkozik. Az új szabályozás lényege, hogy a bizonyítékokat a tartalmuk szerint különbözteti, illetve a társasági nyilatkozatokhoz és vitarendezési beadványokhoz történő hozzáférést abszolút kizárja, míg némely bizonyítékok tekintetében a hozzáférést bizonyos körülmények fennállása esetén megadja.⁷⁸

2)A mentességben részesülő vállalkozás mentesül a teljes kárért való egyetemleges felelősség alól. A kompenzáció mértéke nem haladhatja meg a közvetlen vagy közvetett vevőinek okozott kár összegét. Az egyéb személyeknek okozott kár tekintetében a felelőssége nem haladhatja meg a kartellel okozott kárért fennálló felelősségét.⁷⁹

3) Bevezeti a továbbhárításon alapuló védekezés⁸⁰ lehetőségét, azaz a jogsértő vállalkozások hivatkozhatnak arra, hogy a károsultak a kartell miatt megnövekedett ár különbségét áthárították a fogyasztókra.⁸¹

⁷⁶ Javaslat – A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról.COM (2013)0404 –C7-0170/2013 – 2013/0185(COD). (Továbbiakban: Javaslat).

⁷⁷ CAUFFMAN:The European Commission Proposal for a Directive on Antitrust Damages: A First Assessment. *MEPLI Working Paper Series*. 2013/13. 8.

⁷⁸ Javaslat. 5–8. cikkek.

⁷⁹ Uo. 11. cikk és (38) preambulum-bek.

⁸⁰ Uo. 12–13. cikkek.

⁸¹ DE ZÁRATE CATÓN: Disclosure of Leniency Materials: A Bridge between Public and Private Enforcement of Antitrust Law. *College of Europe, Research Paper in Law*, 2013/08.

Az irányelvjavaslat a várakozások szerint főleg a kisvállalkozásoknak és a fogyasztóknak fog kedvezni.⁸² A Bizottság azt várja, hogy ha a tagállamok implementálják az irányelvet, több kártérítési keresetet indítanak a károsultak és „*hatékony kompenzációban*” részesülhetnek. A Bizottság szerint az irányelv képes lesz megőrizni a közjogi jogérvényesítés hatékonyságát, mert a vállalkozások megfelelő mértékben lesznek ösztönözve, hogy együttműködjenek a hatóságokkal például az engedékenységi programok során.⁸³ Az engedékenységi programok hatékonysága nem fog csökkenni, mert bár több bizonyíték kerülhet a károsult birtokába, mégis a „*kritikus bizonyítékok*” – mint például a társasági nyilatkozatok – nem lesznek hozzáférhetőek.⁸⁴

⁸² ALMUNIA: Some highlights from EU competition enforcement. IBA 18th Annual Competition Conference. 2014. szeptember 19, Firenze.

⁸³ ALMUNIA: Looking back at five years of competition enforcement in the EU. Global Antitrust Enforcement Symposium (Georgetown). 2014. szeptember 10., Washington. [Továbbiakban: ALMUNIA (2014a)].

⁸⁴ ALMUNIA: Fighting against cartels: A priority for the present and for the future. SV Kartellrecht. 2014. április 3., Brüsszel. [Továbbiakban: ALMUNIA (2014b)].

IV. A közjogi és magánjogi jogérvényesítés

Sem az EUMSZ, sem az 1/2003/EK rendelet nem tartalmazza kifejezetten, hogy mit értünk hatékony jogérvényesítés alatt. Az EUMSZ 101. cikkének való megfelelés érdekében a közjogi jogérvényesítés részeként a hatóságoknak joga van feltárni és megbüntetni a kartelleket. A magánjogi jogérvényesítés célja, hogy a kartell miatt károsultak kompenzációhoz jussanak. Az Európai Unió Alapjogi Chartája kimondja, hogy annak, akinek a jogát megsértették *hatékony jogorvoslati joggal* rendelkezik és az eljárás tisztességes voltát is biztosítani kell.⁸⁵ Ezt a két jogot az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. és 13. cikkével együtt kell értelmezni, amely a tisztességes eljáráshoz és a hatékony jogorvoslathoz való jogot deklarálja.

Az utóbbi néhány év joggyakorlata rámutatott arra, hogy a kártérítéshez való jog ellentétes lehet a hatékony közjogi jogérvényesítésével.⁸⁶ Ezt az új irányelv próbálja orvosolni. Az irányelv két, elsődleges célkitűzése a kártérítéshez való uniós jog hatékony érvényesítésének biztosítása, valamint az uniós versenyjog közjogi és magánjogi érvényesítés optimalizálása. Ezzel elérve „az uniós versenyszabályok eredményes átfogó érvényesítését.”⁸⁷

IV.1. A jogérvényesítés funkciója

A hatékony jogérvényesítés három funkciója az elrettentés, büntetés és kompenzáció.⁸⁸ A kérdés, hogy ezeket a célokat hogyan lehet elérni a közjogi és magánjogi jogérvényesítés során? Ideális esetben egy olyan jogérvényesítési rendszeren belül, ami a közjogi és magánjogi elemeket vegyíti.⁸⁹ A jogirodalom *separate-task approach* elnevezéssel illetett elmélete szerint kedvező esetben közjogi jogérvényesítés elrettent és büntet, míg a magánjogi jogérvényesítés célja a kompenzáció.⁹⁰ A magánjogi jogérvényesítés akár mindhárom funkciót betöltheti.⁹¹

⁸⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2010/C 83/02) *HL C 326.*, 2012.10.26., 391—407. 47. cikk.

⁸⁶ Elsőként a Pfleiderer ügyben szembesült ezzel a Bíróság. C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt.

⁸⁷ Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása. Az uniós antitröszt szabályok megsértésén alapuló keresetek. *SWD (2013) 204 final. COM (2013) 404 final*. [Továbbiakban: Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása.]

⁸⁸ ARESU: Optimal Contract Reformation as a New Approach to Private Antitrust Damages in Cartel Cases. *European Law Review*, 35. 2010/3. 349.

⁸⁹ KOMNINOS: *EC Private Antitrust Enforcement. Decentralised Application of EC Competition Law by National Courts*. Hart Publishing. 2008. 7.

⁹⁰ WILS (2003) i.m. 12.

⁹¹ KOMNINOS i.m. 8.

Míg a kompenzáció biztosítja az okozott kár megtérítését, addig az elrettentés és büntetés kapcsán a közjogi és magánjogi igényérvényesítés hatékonyan kiegészíthetné egymást.

IV.2. A közjogi és magánjogi jogérvényesítés egymáshoz való viszonya

A szakirodalomban éles vita alakult ki arról, hogy a magánjogi jogérvényesítés milyen viszonyban áll a közjogi jogérvényesítéssel. Az egyik – elavult – álláspont szerint a magánjogi jogérvényesítés felett áll a közjogi jogérvényesítés.⁹² A kisebbségi vélemény szerint ez csak járulékos funkciót tölt be, mert fő célja a reparáció.⁹³ Egy harmadik álláspont szerint a versenyhatóságok általi jogalkalmazást kiegészíti⁹⁴ és a közjogi jogérvényesítés mellett a hatékony jogérvényesítés nélkülözhetetlen eleme.⁹⁵

A *Manfredi* ügyben a bíróság úgy fogalmazott, hogy az EUMSZ. 101. cikk végrehajtását veszélyeztetné az a tény, ha a károsult nem igényelhetne kártérítést a jogsértés miatt.⁹⁶ A *Pfleiderer* ügyben Mazák főtanácsnoki indítványa szerint: „[...] az 1/2003 rendelet és a Bíróság ítélkezési gyakorlata nem hozott létre *de iure* hierarchiát vagy elsőbbségi sorrendet az uniós versenyjogi szabályok versenyhatóságok általi végrehajtása és a polgári jogi kártérítési keresetek között. [...] Jelenleg [azonban] a Bizottság és a nemzeti versenyhatóságok szerepe sokkal jelentősebb az EUMSZ 101. és az EUMSZ 102.cikknek való megfelelés biztosítása vonatkozásában, mint a polgári jogi kártérítési kereseteké.”⁹⁷

A Bizottság szerint „a közjogi és a magánjogi jogérvényesítés az EUMSZ 101. és 102. cikkének hatékony alkalmazására szolgáló, egymást kiegészítő eszközök.”⁹⁸ Ezt megerősítette az Európai

⁹² WILS (2003) i.m. 11.

⁹³ FEJES: Versenyjogi jogsértés – polgári jogi szankció: Érvénytelenség, teljesítésre kötelezés és kártérítés versenyjogi alapon. In: BOYTHA i.m. 46.

⁹⁴ WHISH i.m. 285.

⁹⁵ COLLINS: What Are the Problems with EC Antitrust Damage Actions in Europe? Does the Private Pillar Require Reinforcement? Background Paper, Cartel enforcement and Antitrust damage actions in Europe (conference), 2007. március 8-9., Brüsszel. 2.

⁹⁶ C-295/04 -ig C-298/04. sz. egyesített ügyek, Manfredi, 60. pont.

⁹⁷ C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer AG kontra Bundeskartellamt. Mazák főtanácsnok indítványa. ECLI:EU:C:2010:782. 40. pont.

⁹⁸ Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása. 5.

Versenyszerhatóságok vezetőinek találkozója után kiadott nyilatkozat, ami a magánjogi jogérvényesítésre – ami a közjogi jogérvényesítésen alapul – kiegészítő eszközként tekint.⁹⁹

A Bizottság szerint az irányelv bevezetésével a magánjogi jogérvényesítés kiegészíti a közjogi jogérvényesítést.¹⁰⁰ Ezáltal lehetővé válna a 2007-ben kitűzött cél: a közjogi fellépés szelektíven és a stratégiaileg fontos prioritást élvező területekre összpontosulna.¹⁰¹

Ahhoz hogy a két jogérvényesítési mód egy hatékony jogérvényesítést szolgáljon, a két rendszer között kölcsönhatást szükséges létrehozni, mely több kérdést érint:

- „a versenyszerhatóságok birtokában lévő információkhoz való hozzáférést,
- a jogsértést kimondó határozatok jogi kötőerejét, valamint
- a kártérítési kereset indítására vonatkozó elévülési határidőket.”¹⁰²

Ezek közül a továbbiakban csak a bizonyítékokhoz történő hozzáférést vizsgálom.

V. Az iratokhoz történő hozzáférés jogi keretei

A közjogi és magánjogi érvényesítés egymáshoz való viszonya akkor válik igazán érdekessé, amikor a kártérítési eljárásban az állítólagos károsultak a bizonyítékokhoz való hozzáférést kérelmezik. A probléma a két jogérvényesítési típus hatékonyságához fűződik végső soron. Az engedékenységet kérő vállalkozás által önkéntesen benyújtott információk hozzáférhetővé tétele sérti a vállalkozások érdekeit.¹⁰³ A másik oldalról a károsultak jogai is sérülnek, ha nem juthatnak hozzá a releváns bizonyítékokhoz. A *follow-on* keresetek indításához szükségesek az engedékenységi eljárás alatt vagy előtt keletkezett bizonyítékok, mert így tudják a kérelmezők alátámasztani az álláspontjukat.¹⁰⁴

Természetesen nem ez egyetlen módja a kártérítési igény bizonyításának versenyjogi ügyekben. Ha a jogalkotó szándéka a hatékony magánjogi jogérvényesítés elterjesztése az Európai Unióban, úgy vélem, hogy a hatékonyság magában foglalja azt, hogy a károsultaknak nem kell

⁹⁹ Resolution of the Meeting of Heads of the European Competition Authorities. Protection of leniency material in the context of civil damages actions. 2012. május 23.

¹⁰⁰ ALMUNIA (2014a) i.m.

¹⁰¹ Jelentés az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről szóló zöld könyvről (2006/2207(INI)). Indokolás. 2007. április 10. 4. bek.

¹⁰² Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása. 5.

¹⁰³ DE STEFANO: Access of Damage Claimants to Evidence Arising out of EU Cartel Investigations: A Fast-evolving Scenario. *Global Competition Litigation Review*. 2012/3. 95.

¹⁰⁴ WILS: The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages. *World Competition*, 32. kötet. 2009/01. 19.

más bizonyítékokat felkutatni, hanem az engedékenységi dokumentumokat felhasználhatja, időt és pénzt megtakarítva.

A probléma az, hogy az engedékenységet mérlegelő vállalkozások elriadhatnak attól, ha az általuk önkéntesen benyújtott, inkrimináló bizonyítékok hozzáférhetőek lesznek egy ellenük irányuló kártérítési perben. Így az engedékenységi programok gyengülése aláássa a közjogi jogérvényesítés elrettentő funkcióját.¹⁰⁵ Úgy gondolom, hogy a károsultak viszont nem tudják a leghatékonyabban érvényesíteni a kártérítési igényüket, ha az engedékenységi dokumentumokhoz nem kapnak hozzáférést a bíróságoktól.

Ha egy tagállam sikeressé kívánja tenni a magánjogi jogérvényesítést, akkor kénytelen olyan szabályokat bevezetni, amely megfelelően ösztönzi a károsultakat kártérítési eljárások indítására. Ennek egyik módja lehet az, hogy a bizonyítékok hozzáférhetővé válnak, így a károsult könnyebben tudja bizonyítani az állítólagos kárát.¹⁰⁶

V.1. Az iratokhoz történő hozzáférés jogi szabályozása: alapvetések

Az iratokhoz történő hozzáférés több szinten van biztosítva. Az EUMSZ. 15. cikke és az Alapjogi Charta 42. cikke kimondja, hogy *„bármely uniós polgár, valamint valamely tagállamban lakóhellyel, illetve létesítő okirat szerinti székhellyel rendelkező természetes vagy jogi személy jogosult hozzáférni az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak dokumentumaihoz.”*

Két rendeletben szabályozták a területet. Az 1049/2001/EK rendelet¹⁰⁷ célkitűzése, hogy a hatóságok dokumentumaihoz történő nyilvános hozzáférés jogának érvényt szerezzen.¹⁰⁸ Tartalmazza azonban azt is, hogy az intézmények mely esetekben tagadhatják meg a dokumentumokhoz történő hozzáférést. Ilyen kivételek különösen a természetes vagy jogi személy kereskedelmi érdekei,¹⁰⁹ illetőleg ha a közzététel az intézmény döntéshozatali eljárását súlyosan veszélyeztetné.¹¹⁰ A hozzáférést természetesen az uniós intézmények erősen

¹⁰⁵ Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása. 6.

¹⁰⁶ HÜSCHEL RATH –PEYER i.m. 21.

¹⁰⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 1049/2001/EK rendelete az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáféréstről, *HL L 145, 2001.5.31., 44–48.*

¹⁰⁸ Uo. (4). preambulum-bek.

¹⁰⁹ Uo. 4. cikk (2).

¹¹⁰ Uo. 4. cikk (3).

ellenezték, néhány esetben megtagadva a hozzáférést valamelyik kivételre hivatkozva. Közkeletű az a vélekedés, hogy a rendelet nem tudta betölteni a funkcióját.¹¹¹

A dokumentumokhoz történő hozzáférés az 1/2003/EK rendelet 11. és 12. cikke alapján is megadható. Ezenkívül a tagállamok bíróságai is kérhetik a Bizottságot, hogy részükre a bizonyítékokat átadja,¹¹² azaz a károsult indítványozhatja, hogy a nemzeti bíróság kérelmezze a Bizottságtól az (engedékenységi) iratok megküldését.

Az iratokhoz való hozzáférés még úgy is lehetséges, hogy a károsult (félként vagy akár beavatkozóként) egy olyan tagállamban kérelmezi azt – ha ennek feltételei fennállnak –, amelyben a nemzeti szabályok alapján az iratok átadására kevésbé szigorú szabályok vonatkoznak.¹¹³ Aztal, hogy a károsult a neki kedvező joghatóságú bíróság előtt indítja a kártérítési keresetét, felmerülhet a *forum shopping* problémaköre is.¹¹⁴

A károsultak ezenkívül még a nem-európai országban (például az Amerikai Egyesült Államokban) indított kártérítési eljárásban juthatnak hozzá az európai uniós engedékenység során benyújtott dokumentumokhoz.¹¹⁵

A következő fejezetekben konkrét ügyeken keresztül mutatom be a hozzáférhetőség eseteit. Először az 1/2003/EK rendelet, majd a 1049/2001/EK rendelet, végül a discovery rendszer alapján elemzem az eseteket. Tekintettel arra, hogy céloom elsősorban az uniós jogi keretek vizsgálata, a forum shopping pedig a nemzeti eljárások vizsgálatát igényelné, így a témakör nem tartozik a dolgozat vizsgálatának tárgykörébe.

¹¹¹ BOTTEMAN– HUGHES: Access to File: Striking the Balance Between Leniency and Private Enforcement Tools. *Global Competition Review*. 2013. 3.

¹¹² 1/2003/EK rendelet. 15. cikk.

¹¹³ Ilyen tagállam pl.: Anglia, Írország, Ciprus. A common-law és a kontinentális jogrendszer különbségeit lásd bővebben: CENTRE FOR EUROPEAN POLICY STUDIES – ERASMUS UNIVERSITY ROTTERDAM – LUISS GUIDO CARLI: *Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios*. Brüsszel, Róma és Rotterdam. 2007. december 21. 347–350. Elérhető: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_white_paper/impact_study.pdf

¹¹⁴ DE STEFANO i.m. 103.

¹¹⁵ DE STEFANO i.m. 96.

V.1.1. Iratokhoz történő hozzáférés az 1/2003/EK rendelet alapján

A Pfleiderer ügyben kellett az Európai Bíróságnak először a károsultak iratbetekintési jogosultságáról döntenie kartelljogi eljárás vonatkozásában.¹¹⁶ A Bundeskartellamt¹¹⁷ még 2008-ban bírságot szabott ki több vállalkozásra egy engedékenységi kérelem alapján indult eljárásban. Pfleiderer, a kartell miatt károsult kereskedelmi vállalkozás, kártérítési keresetet indított a kartellezők ellen. Emiatt kérelmezte a dokumentumokhoz való hozzáférést a Bundeskartellamtól, ami az engedékenységi kérelemmel kapcsolatos dokumentumokra is kiterjedt.¹¹⁸ A versenyhatóság csak részleges hozzáférést biztosított a dokumentumokhoz, emiatt a kérelmező fellebbezett a bonni bíróságnál. A bíróság ideiglenesen teljes hozzáférést biztosított az iratokhoz, mindeközben előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be az Európai Bírósághoz a következő kérdéssel.¹¹⁹

„Úgy kell-e értelmezni a közösségi jog versenyjogi rendelkezéseit –különösen az 1/2003 rendelet 11. és 12. cikkét, valamint az EK 3.cikk (1)bekének g) pontjával összefüggésben értelmezett EK 10. cikk második bekét –, hogy valamely kartell károsultjainak polgári jogi igények érvényesítése céljából nem biztosítható az azon engedékenységi kérelmekhez, illetve az engedékenységi kérelmet előterjesztők által az engedékenységi kérelmekkel összefüggésben önként átadott azon információkhoz és dokumentumokhoz való hozzáférés, amelyek valamely nemzeti engedékenységi program alapján bírságkiszabására irányuló – az EK 81. cikk végrehajtására (is) szolgáló– eljárás keretében kerültek a tagállami versenyhatóság birtokába?”

A Bíróság az előzetes döntéshozatali kérdésre adott nemleges válaszában kimondta, hogy az uniós jog kifejezetten nem tiltja az engedékenységi iratokhoz való hozzáférést. Az engedély megadását vagy elutasítását a nemzeti bíróságok esetről-esetre történő mérlegelésére bizza az uniós jog hiányában. A tagállami bíróságoknak a mérlegelésnél az Európai Unió által védett érdekeket figyelembe kell venniük.¹²⁰ Ez két irányba hat: egyrészt a közjogi jogérvényesítés hatékonyságához, másrészt a polgári kártérítési keresetek hatékonyságához fűződő érdekeket jelenti.

¹¹⁶ BEUMER – KARPETAS: The Disclosure of Files and Documents in EU Cartel Cases: Fairytale or Reality? *European Competition Journal*, 2012/8. 123–151.

¹¹⁷ Németországi Szövetségi Köztársaság Szövetségi Kartellhatósága.

¹¹⁸ C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer, 2. pont.

¹¹⁹ WARDHAUGH: Cartel Leniency and Effective Compensation in Europe: The Aftermath of Pfleiderer. *Queen's University Belfast Law Research Paper*. 2013/23. 12–13.

¹²⁰ C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer, 31-32. pont.

Mazák főtanácsnok indítványában felhívta a figyelmet arra, hogy az engedékenységet kérelmező által szolgáltatott bizonyítékok átadása a kártérítési pert indítónak csökkenti a program vonzerejét, illetve a hátrányosabb helyzetbe kerülhetnek a kartellező tagokhoz képest, hiszen az inkrimináló bizonyítékok átnyújtásával növelik a kereseti kérelem elfogadásának kockázatát.¹²¹ Kiemeli még ezen kívül, hogy jelen ügyet el kell különíteni azon esetektől, melyekben a dokumentumokhoz történő hozzáférést azelőtt kérelmezné a harmadik fél, hogy az eljárás lezárult volna.¹²²

Látható, hogy a Bíróság nem kívánt határozottan állást foglalni az érdekek mérlegelése során, a hozzáférhetőség kérdésének eldöntését a tagállami bíróságok esetről-esetre történő mérlegelésére bízta. Ami a leginkább meglepő a döntésben, hogy az esetről-esetre történő mérlegelés: újabb bizonytalanságokat okoz a jogalkalmazásban. A kártérítés szabályozása nemzeti szinten történik, hiszen ebben az időben nincs még irányadó rendelet vagy irányelv. A hozzáférés szabályozása is a tagállamok feladata. Wardhaugh kiemeli, hogy azáltal, hogy a Bíróság esetről-esetre történő mérlegelést javasol, nemcsak az tagállamok között, de akár a tagállamokon belül is eltérő következtetésekre juthatnak a bírúk.¹²³

Végül a Pfleiderer kérelmét elutasították,¹²⁴ a német büntetőeljárásjogi törvény egyik szabálya¹²⁵ alapján, mely szerint nem lehet olyan iratokhoz történő hozzáférést engedélyezni, amely veszélyezteti a nyomozást.

A Pfleiderer ügy után nemsokkal az egyesült királyságbeli Legfelsőbb Bíróság a *National Grid ügyben*¹²⁶ foglalkozott a károsultak iratbetekintési jogával. A kártérítési eljárás alapja a *GIS-kartell ügy* volt.¹²⁷ A Bíróság helyt adott¹²⁸ a National Grid engedékenységi kérelemmel kapcsolatos dokumentumok hozzáférhetővé tétele iránti kérelmének. Az arányosság

¹²¹ Mazák főtanácsnok indítványa, C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer, 39. pont.

¹²² Uo. 20. pont.

¹²³ WARDHAUGH i.m. 15.

¹²⁴ Amtsgericht Bonn 2012. január 18-i döntése. 51 Gs 53/09. sz. ügy.

¹²⁵ Strafprozessordnung (StPO) §. 406e.

¹²⁶ National Grid Electricity Transmission Plcv. ABB Ltd [2009] EWHC 1326 (Ch), [2009] U.K.C.L.R.838. Ügyszám: HC08C03243.

¹²⁷ Gas Insulated Switchgear-ügy. (COMP/F38.899) HL [2008] C 5, 2008. 10. 1.

¹²⁸ National Grid Electricity Transmission Plcv. ABB Ltd [2009] EWHC1326 (Ch), [2009] U.K.C.L.R.838. A függelékben pontosan meghatározta, hogy a bizottsági határozat és az ABB és Arriva válaszában mely pontjai hozzáférhetőek.

követelményeinek vizsgálata után arra jutott, hogy a károsult az iratokat más forrásból nem tudja beszerezni.¹²⁹ Megállapította azt is, hogy ebben az ügyben az engedékenységet kérelmezőknek nincs jogos elvárásuk abban a tekintetben, hogy a benyújtott társasági nyilatkozat titokban maradjon.¹³⁰

A *Donau Chemie ügyben*¹³¹ ügy tényállása szerint a Verband Druck & Medientechnik szakmai szervezet („VDMT”) szervezet kártérítési keresetet indított Donau Chemie és társai ellen. A kár mértékének, körülmények megállapítása miatt engedélyt kért a szövetségi versenyhatóságtól az eljárás során¹³² keletkezett iratok betekintésére. Az osztrák törvények szerint az iratbetekintési jogosultság megadásához mindkét fél hozzájárulása szükséges.¹³³ Azonban ehhez sem a versenyhatóság, sem a kartellben részt vevő vállalkozások nem adtak engedélyt. Az előzetes döntéshozatali eljárás arra irányult, hogy ha a károsult iratbetekintési jogosultságát a kartelltagok engedélyétől teszik függővé, az ellentétes-e az uniós joggal. A Bíróság szerint ellentétes, mert a szabályozás a tagállami bíróságok mérlegelését kizárja.¹³⁴ A mérlegelést a nemzeti jog tekintetében kell elvégezni, azonban a nemzeti jog nem zárhatja ki vagy korlátozhatja a mérlegelés lehetőségét.¹³⁵

A három ügyet összegezve látjuk, hogy a gyakorlat szerint az engedékenységi iratok hozzáféréseinek engedélyezése a bíróság mérlegelésétől függ. A tagállamokra van bízva a szabályozás, de nem hozhatnak olyan szabályt, ami jelentősen megnehezítené a károsultat jogai gyakorlásában.

V.1.2. Iratokhoz történő hozzáférés az 1049/2001/EK rendelet alapján

Az EUMSZ. 15. cikke alapján minden uniós intézményi dokumentum hozzáférhető. A *follow-on* kártérítési kereseteket megelőzően a Bizottság vagy a versenyhatóságok birtokában vannak

¹²⁹ Uo. 39–44. pontok.

¹³⁰ Uo. 34. pont.

¹³¹ C-536/11. sz. ügy, Bundeswettbewerbsbehörde kontra Donau Chemie AG és társai, ECLI:EU:C:2013:366.

¹³² A *follow-on* kártérítési eljárás a BWB/K–159 Druckchemikalien OGH számú, 2010. október 4-i Bundeswettbewerbsbehörd, osztrák versenyhatóság határozata alapján indult.

¹³³ C-536/11. sz., Donau Chemie ügy. 3–4. pontok; 2005. évi kartellekről szóló törvény (Kartellgesetz 2005) 39.cikk 2.§-a szerint: „Az ügyben félként részt nem vevő személyek csak a felek hozzájárulásával férhetnek hozzá a kartellbírók aktáihoz.”

¹³⁴ Uo. 49. pont.

¹³⁵ Uo. 35. pont.

azok a bizonyítékok, amelyek az eljárásban hasznosak lehetnek a felperes számára. A Lisszaboni Szerződés hatályba lépésével ki kellett szélesíteni a nyilvánosság számára az európai uniós intézményi dokumentumokhoz való hozzáférést.¹³⁶ Az uniós intézmények dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférésről szóló rendelet szabályait a kártérítési eljárásban a bizonyítékhoz való hozzáférés jogalapjaként szokták megjelölni a károsultak.¹³⁷

A rendeletben található néhány kivétel az általános hozzáférési szabály alól, amelyre nagyon szívesen és gyakran hivatkozik a Bizottság a kérelem megtagadása során. Az engedékenységi iratokhoz történő hozzáférést főleg a harmadik fél kereskedelmi jogaira¹³⁸ és az eljárás lefolytatásához fűződő érdekre¹³⁹ való hivatkozással utasítják el legtöbbször.¹⁴⁰

A VKI ügyben¹⁴¹ a felperes engedélyt kért a Bizottságtól a *Lombard Klub határozat*¹⁴² ügyirataiba való betekintésre. Kérelmét a Verein für Konsumenteninformation (továbbiakban: VKI) többek között azzal indokolta, hogy az általa képviselt fogyasztók kártérítési igényeinek érvényesítése végett konkrét állításokat kell a jogsértő magatartásról előadnia a nemzeti bíróság előtt.¹⁴³ Az ügy érdekessége, hogy az eljárási iratok (a belső iratokat nem számítva) összesen 47.000 oldalt öleltek fel.¹⁴⁴

A Bizottság egyrészt úgy vélte, hogy az iratok a felperes részére történő átadása az „*intézmény számára aránytalan erőfeszítést jelent*”, ezért megtagadta a hozzáférést, és a rendelet kivételt kimondó szabályaira hivatkozott.¹⁴⁵ Az Elsőfokú Bíróság kimondta, hogy a dokumentumokhoz

¹³⁶ SAAVEDRA (2010) i.m. 73.

¹³⁷ MIKS: Az engedékenységi iratok kezelésével kapcsolatos legújabb fejlemények. *Versenytükör*. 2012/1., 10.

¹³⁸ 1049/2001/EK rendelet. 4. cikk (2) bek. A kereskedelmi érdek egy tágabb kifejezést jelent, mint az üzleti titok. Az üzleti titok fogalmát az EUMSZ. 339. cikke tartalmazza és tartalmát az Európai Bíróság joggyakorlata töltötte ki. Lásd bővebben: DE STEFANO i.m. 98.

¹³⁹ 1049/2001/EK rendelet 4. cikk (3) bek.

¹⁴⁰ DE STEFANO i.m. 98.

¹⁴¹ T-2/03. sz. ügy, Verein für Konsumenteninformation kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:2005:125.

¹⁴² Osztrák bankok – „Lombard Klub” ügy. Bizottság 2002. június 11-i döntése. 2004/138/EC(COMP/36.571/D-1.sz.). *HL L 56.*, 2004.2.24., 1–75. Follow-on kártérítési eljárás a Bizottság határozatán alapult. Ausztriában nyolc bank, kartellezés keretében közösen állapította meg az általuk kínált hitelek és befektetések kamatait.

¹⁴³ T-2/03. sz. ügy, VKI, 7. pont.

¹⁴⁴ Uo. 17. pont.

¹⁴⁵ Uo. 62. pont.

való hozzáférés joga a főszabály, ettől eltérni úgy lehet, ha –ebben az esetben – az ésszerűtlenségre történő hivatkozás esetében az intézmény bizonyítja az ésszerűtlenséget.¹⁴⁶

Akkor lehet eltérni a konkrét és egyenkénti vizsgálat elől, ha alaposan megindokolja az intézmény, hogy a hozzáférés miért jelent ésszerűtlen és hatalmas adminisztratív terhet.¹⁴⁷

Másrészt az iratok egy részét engedékenységi program keretében nyújtották be, ezért a Bizottság úgy véli, hogy a károsultak hozzáférési lehetőségének elismerése elriasztaná a vállalkozásokat az együttműködéstől. A Törvényszék ezzel szemben azt mondta, hogy a Bizottságnak az összes dokumentum „konkrét és egyenkénti” vizsgálatát el kell végeznie, mielőtt általános következtetést vonna le az iratok egészére nézve.¹⁴⁸

Az ügyben a Törvényszék végül megállapította, hogy a Bizottság a vizsgálatot nem végezte el megfelelően, ezért a VKI kérelmének helyt adott, és a betekintési iránti kérelemről szóló határozatot megsemmisítette.¹⁴⁹

Egy későbbi ügyben a bíróság ismét helyt adott a felperes iratbetekintési kérelmének. A hidrogén-peroxid ügy¹⁵⁰ központi kérdése volt a dokumentumok védelméhez fűződő érdek és a kártérítéshez való jog ellentéte.¹⁵¹ A CDC Hydrogene Peroxide Cartel Damage Claims (továbbiakban: CDC Hydrogene Peroxide) a „hidrogén-peroxid és perborát”-ügyet¹⁵² követően kártérítési eljárást indított a kartell tagjai ellen. A felperes az 1049/2001/EK rendelet 2. cikkére hivatkozva kérte a betekintés engedélyezését, amelyet a Bizottság a rendelet 4. cikk (2) bekezdésére – azaz, a betekintés sérti a nyomozáshoz fűződő érdeket –, illetve azon jogalapon utasított el, hogy a felperesek által kért tartalomjegyzék sérti a felek kereskedelmi érdekeit.¹⁵³ Az első jogalap tekintetében a felperes arra hivatkozott, hogy az eljárás már lezárult, így nincs ok-okozati összefüggés a dokumentum átadásának megtagadása és a kartellek

¹⁴⁶ Uo. 113. pont.

¹⁴⁷ Uo. 115. pont.

¹⁴⁸ Uo. 81–82. pontok.

¹⁴⁹ Uo. 130–131. pontok.

¹⁵⁰ T-437/08. sz. ügy, CDC Hydrogene Peroxide Cartel Damage Claims (CDC Hydrogene Peroxide) kontra Európai Bizottság. ECLI:EU:T:2011:752.

¹⁵¹ NAGY Aranka Dóra: Az engedékenységi programok védelme vs. kártérítéshez való jog. Újabb esetjogi fejlemények. *Versenytükör*. 2012/1. 46.

¹⁵² Hidrogén-peroxid és perborát ügy: Bizottság 2006. május 3-i döntése. 2006/903/EK, (COMP/F/C.38.620). *HL L 353.*, 2006.12.13., 54–59.

¹⁵³ T-437/08. sz. ügy, CDC Hydrogene Peroxide. 3–9. pontok.

szankcionálása között.¹⁵⁴ A Törvényszék szerint azonban mivel a Bizottság már két éve meghozta a határozatát, ezért arra, hogy a hozzáférés megadása sérti a nyomozáshoz fűződő érdeket, nem hivatkozhat eredményesen.¹⁵⁵ A tartalomjegyzék tekintetében azt mondta a Törvényszék, az nem tekinthető a kereskedelmi érdek fogalomköre alá tartozónak.¹⁵⁶ Az, hogy valamely dokumentumok védett információkat tartalmaznak, „[...] önmagában nem teszi indokolttá a felhívott kivétel alkalmazását, a Bizottságnak ugyanis bizonyítania kell, hogy a dokumentumok hozzáférhetővé tétele ténylegesen alkalmas volt arra, hogy sértse a szóban forgó jogsértéssel kapcsolatban általa végzett vizsgálati cselekmények céljainak védelmét.”¹⁵⁷ Az, hogy a Bizottság az engedékenységgel kapcsolatos dokumentumok hozzáférhetőségét az engedékenységi program lehetséges jövőbeli sérelmére hivatkozva megtagadja, ellentétes az 1049/2001. rendelet céljával. A rendelet célja az, hogy „a lehető legteljesebb érvényt szerezzen a dokumentumokhoz való nyilvános hozzáférés jogának”, így a kivételeket szűken kell értelmezni.¹⁵⁸ A Bizottság ezt nem bizonyította, így a Törvényszék helyt adott a felperes kérelmének és a megtámadott határozatot megsemmisítette.¹⁵⁹

Ezek az ítéletek megerősítették a károsultak iratbetekintési jogosultságát olyan dokumentumok tekintetében, melyek a Bizottság (vagy nemzeti versenyhatóság) birtokában vannak, így a károsultak könnyebben alá tudják támasztani a kártérítés keresetüket.¹⁶⁰

V.1.3. Iratokhoz történő hozzáférés discovery eljárás keretében

Az iratokhoz való hozzáférésre más módon is van lehetőség. A határokon átnyúló kartellek miatt előfordulhat, hogy a *follow-on* kártérítési eljárást tengerentúlon indítják meg a károsultak. Az amerikai és az európai engedékenységi programok jellemzője, hogy a társaságok által önként elismert jogsértéseket a hatóságok bizalmasan kezelik. Ha nem így tennének, akkor a program hatékonysága csökkene, hiszen kevés olyan vállalkozás lenne, aki vállalná annak a

¹⁵⁴ Uo. 53–54. pontok.

¹⁵⁵ Uo. 60–62. pontok.

¹⁵⁶ Uo. 45. pont.

¹⁵⁷ Uo. 63. pont.

¹⁵⁸ Uo. 70–71. pontok.

¹⁵⁹ Uo. 81. pont.

¹⁶⁰ SAAVEDRA: Access by National Courts and Private Plaintiffs to Leniency Documents Held by the Commission. *Forthcoming Revista de Concorrência & Regulação*. 2013.16.

kockázatát, hogy a jogsértést beismerő nyilatkozata, üzleti titkai harmadik személy tudomására jusson vagy egy másik eljárásban bizonyítékként felhasználják ellene. Az országokon átívelő kartellek miatt a US DOJ Antitrust Division¹⁶¹ vagy az Európai Bizottság gyakran folytat olyan vizsgálatot, amelyet később kártérítési kereset vagy polgári peres csoportos kereset követ a másik kontinensen. A bíróságok így gyakran szembesülnek a két jogrendszer különbségéből fakadó problémákkal.¹⁶² A háromszoros kártérítés, széleskörű discovery eljárás, a dokumentumok hozzáférhetőségének vonzereje miatt számos európai felperes az Egyesült Államokban nyújtja be a kártérítési keresetét.

Kifejezetten egyetlen szabály sem tartalmazza azt, hogy a bíróságoknak a felperesek az európai engedékenységi eljárás során keletkezett iratokhoz történő hozzáférése iránti kérelmét el kellene utasítani. A Bizottság és a kartelltagok így csak a *nemzetközi udvariasság elvében*¹⁶³ bízhatnak.¹⁶⁴ E körben az amerikai Legfelsőbb Bíróság már 1987-ben foglalkozott a problémával. A *Société Nationale Industrielle Aérospatiale v. United States District Court for the Southern District of Iowa* ügyben hozott ítéletben¹⁶⁵ kitért arra, hogy a nemzeti bíróságoknak miként kell állást foglalnia abban a helyzetben, ha egy nemzeti szabály ütközik egy külföldi törvénnyel vagy nemzetközi szerződéssel. Egy szilárd álláspont kialakítása helyett a Legfelsőbb Bíróság arra a megállapításra jutott, hogy a bíróságoknak ügyenként kell a vizsgálatot elvégezni és a nemzetközi udvariasság elvén keresztül biztosítani, hogy a felek érdekeinek egyensúlyozása ne az engedékenységi programok és a magánjogi jogérvényesítés hatékonyságának csökkenésével történjen.¹⁶⁶

¹⁶¹ A DOJ egy szövetségi versenyhatóság, melynek célja a gazdasági szabadság biztosítása. A büntetőjogi vádat is képviseli a bíróság előtt. Elérhető: <http://www.justice.gov/atr/about/mission.html> Letöltve: 2014.10.27.

¹⁶² MILLER – NORDLANDER – OWENS: U.S. Discovery of European Union and U.S. Leniency Applications and Other Confidential Investigatory Materials. *Competition Policy International Antitrust Journal*. 2010/1. 2.

¹⁶³ "Comity, in the legal sense, is neither a matter of absolute obligation, on the one hand, nor of mere courtesy and good will, upon the other." *Aérospatiale*, 482 U.S. 544.

¹⁶⁴ MILLER – NORDLANDER – OWENS i.m. 5.

¹⁶⁵ In *Re:Société Nationale Industrielle Aérospatiale v. U.S. Dist. Court for the S. Dist. of Iowa*, 482 U.S. 522, 526. 107 S.Ct. 2542, 96 L.Ed.2d 461.(1987).

¹⁶⁶ SILTON – DAVIS – LEVISOHN; Pfleiderer AG v. Bundeskartellamt: A Step Forward in Efforts to Obtain Discovery from European Commission Antitrust Proceedings. Expert Analysis. *Westlaw Journal ANTITRUST*. 19. kötet. 2011/6.

Mitöbb, a Federal Rules¹⁶⁷ 26. §-a szerint minden olyan nyilatkozatot, adatot, bizonyítékot, kézzelfogható dolgokat, amely a másik fél birtokában, felügyelete vagy ellenőrzése alatt van és azt a fél az állításai alátámasztására használhatja, külön kérelem nélkül át kell adni. Így azonban az európai engedeékenység eljárársban benyújtandó társasági nyilatkozat is hozzáférhetővé válhat. Ami azt illeti, ezt a szabályt (pontosabban annak hiányát) több esetben is kihasználták a felperesek.¹⁶⁸ Ezt a Bizottság *amicus curiae*, levélváltás vagy aktív tiltakozás útján próbálta megakadályozni a tengerentúli bíróságok előtt.¹⁶⁹ A Bizottság többek között a Vitamin-kartell¹⁷⁰, illetve a Methionine ügyben¹⁷¹, Flat Glass II.¹⁷² *amicus curiae* levéllel fordult az illetékes bírósághoz.¹⁷³

A Vitamin-kartell ügyben az engedeékenység keretében benyújtott társasági nyilatkozathoz és az egyéb, nyomozás során keletkezett iratokhoz történő hozzáférés engedélyezését kérelmezte a felperes az amerikai szövetségi bíróságnál.¹⁷⁴ A Bizottság kérte a bíróságot, hogy fontolja meg az indítvány elutasítását, azon az alapon, hogy az iratok titkossága a bűnöldöző hatóságok nyomozásához fűződő érdekét szolgálja és vegye figyelembe a nemzetközi udvariasság elvét. Ezenkívül, a Bizottság szerint a hozzáférés engedélyezése nem csupán az európai, de az amerikai engedeékenység programok eredményességét is csökkentené.¹⁷⁵

A Flat Glass II ügyben¹⁷⁶ a felperesek indítványukban számos európai dokumentumhoz történő hozzáférést kért a bíróságtól. Ezek az iratok harmadik személy üzleti titkait is tartalmazták, mert az alperes az európai engedeékenység eljárársban ezeknek a birtokába jutott. A Bizottság ismét *amicus curiae* benyújtásával próbálta megakadályozni a hozzáférést. Azzal érveltek, hogy

¹⁶⁷ Federal Rules of Civil Procedure.

¹⁶⁸ VAN BAELE i.m. 270.

¹⁶⁹ VANDENBORRE: The confidentiality of EU Commission cartel records in civil litigation: the ball is in the EU Court. *European Competition Law Review*, 2011.

¹⁷⁰ In Re: Vitamins Antitrust Litigation, Misc. No. 99-197 (TFH), U.S. District LEXIS 26490. (2003. április 28.)

¹⁷¹ In Re: Methionine Antitrust Litigation, MDL No. 00-1311 CRB (N.D. Cal. 2002. június 17.)

¹⁷² In Re: Flat Glass Antitrust Litigation, No. 08-180 (Doc. No. 185) (2009. július 29.)

¹⁷³ Submission by the Directorate General for Competition of the European Commission. Brüsszel, COMP A/4 D(2006) 83 (Philip Lowe levele). 5–6.

¹⁷⁴ VANDENBORRE i.m. 1.

¹⁷⁵ MILLER – NORDLANDER – OWENS i.m. 10.

¹⁷⁶ A bíróság végül nem jutott el a döntésig, a felek egyezségével zárult az ügy.

a nemzetközi kartell-ellenes politika hatékonysága sérülne, ha a bíróság engedélyezné az iratbetekintést. Az Egyesült Államok és a Bizottság közös érdeke, hogy vállalkozások az engedékenységi program keretében feltárják a kartellt.¹⁷⁷

Egy évvel később a Payment Card ügyben¹⁷⁸ a bíróság megtagadta a hozzáférést a kifogásközlésekhez azzal az indokkal, hogy a Bizottság érdekei fontosabbak, mint a felperesek egyéni érdekei.¹⁷⁹ 2011-ben, a bíróság ismételten megtagadta a hozzáférést az *Air Cargo ügyben*¹⁸⁰ lefolytatott nyomozás során hozott, üzleti titkot tartalmazó (*confidential*) bizottsági döntéshez.¹⁸¹

A közelmúltban a belga versenyhatóság *amicus curiae levelében*¹⁸² tiltakozott az ellen, hogy a *Motorola ügyben*¹⁸³ a felperesek iratokhoz történő hozzáférési kérelmének a US Court of Appeals for the Seventh Circuit az amerikai antitröszt joga alapján helyt adjon. A belga versenyhatóság kiemelte, hogy az amerikai antitröszt jogérvényesítés aláásná a belga és a tagállami közjogi jogérvényesítést. Megjegyezte azt is, hogy ha egy vállalkozás engedékenységi kérelmet kíván előterjeszteni, kevésbé lesznek ösztönözve ebben, ha az amerikai magánjogi kártérítési eljárások veszélyének ki vannak téve.¹⁸⁴

Az ügyek vizsgálata során arra jutunk, hogy még mindig nincs egységes szemlélet az amerikai bíróságok joggyakorlatában. Azonban az elutasítások jogalapja csak a tágan értelmezhető nemzetközi alapelvek, mint például a nemzetközi udvariasság elve lehetnek, hiszen nincs olyan konkrét jogszabály, amely ezt előírja. Sőt, a Federal Rules 26. §-ra történő hivatkozással a felperesek akár sikerrel is érvényesíthetik az érdekeiket. Úgy gondolom, hogy a bíróságok figyelembe veszik a két kontinens közös érdekét: a kartellek elleni harc egyik alapköve az

¹⁷⁷ MILLER – NORDLANDER – OWENS i.m. 13.

¹⁷⁸ In Re: Payment Card Interchange Memorandum Fee and Merchant Discount, 05-Md-1720, memorandum and order. (2010. augusztus 27.).

¹⁷⁹ CAUFFMAN: The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages. Competition Law Review, 2011/34. 197.

¹⁸⁰ In Re: Air Cargo Shipping Services Antitrust Litigation, No. MD-06-1775. (E.D.N.Y. 2011. december 19.)

¹⁸¹ DE STEFANO i.m. 99.

¹⁸² Motion of the Belgian Competition Authority for leave to file brief as amicus curiae in support of appellees' position seeking affirmation of the District Court's order. No. 14-8003, 2010.10.10.

¹⁸³ Motorola Mobility kártérítési keresete a Bizottság 2007. dec. 8-án hozott, COMP/39.309 LCD (Licquid Crystal Displays) sz. határozatán alapult.

¹⁸⁴ Motion of the Belgian Competition Authority. 7–8.

engedékenységi program. Annak ellenére, hogy nincs egységes szemlélet, a tendencia jelenleg az, hogy a bírák hajlanak arra, hogy a *Payment Card* és a *Motorola ügyekhez* hasonló indítványokat elutasítsák.¹⁸⁵

A Versenyjogi Főigazgatóság egy kemény és határozott álláspontot képvisel az amerikai bíróságok előtt az engedékenységi iratok hozzáféréseinek kérdésében. A discovery eljárásból fakadó jogviták kihatottak az európai szabályozásra is. A discovery eljárásban megszerezhető információk védelme miatt vezette be a Bizottság a szóbeli kérelmek elektronikus rögzítését. Az 1/2003/EK rendelet 19. cikke és a 773/2004/EK rendelet¹⁸⁶ 3. cikke deklarálja ezt a lehetőséget. Bár erről a szóbeli kérelemről készül leirat, jegyzőkönyv, a kérelmezőnél mégsem marad semmilyen olyan irat, amely kiadására kötelezhetnék a discovery eljárás során.¹⁸⁷ A Bizottság az információkat csak olyan versenyhatóságoknak adja át, amelyek legalább azonos szintű védelemben tudják részesíteni a bizonyítékokat.¹⁸⁸

V.2. Mit hoz a jövő? Az új irányelv

Mazák főtanácsnok indítványában amellet foglalt állást, hogy az előzetesen létező információk nyilvánosságra hozatala esetről esetre történő mérlegelés során történjen, azonban a társasági nyilatkozatok per se védelemben részesüljenek.¹⁸⁹ A Pfleiderer és a Donau Chemie ítéletekben az iratok közötti különbségtétel viszont már nem szerepel.¹⁹⁰ A gyakorlat ellentétben áll az új irányelvvel, ami különbséget tesz a dokumentumok között. Az irányelv alapján a nemzeti bíróságok bármikor elrendelhetik az olyan bizonyítékok feltárását, amelyek az eljárástól függetlenül is léteztek.¹⁹¹ Korábban utaltam már rá, hogy az irányelvjavaslat 6. cikke az engedékenységi nyilatkozatokat¹⁹² abszolút védelemben részesíti, azaz semmilyen körülmények között nem rendelheti el a bíróság a hozzáférést. Az eljárás lezárása után

¹⁸⁵ VANDENBORRE i.m. 2.

¹⁸⁶ A Bizottság 773/2004/EK rendelete (2004. április 7.) a Bizottság által az EK-Szerződés 81. és 82. cikke alapján folytatott eljárásokról. *HL L 123.*, 2004.4.27., 18–24.

¹⁸⁷ MIKS: Az engedékenységi iratok kezelésével kapcsolatos legújabb fejlemények. *Versenytükör*. 2012/1., 4–15.

¹⁸⁸ 1/2003/EK rendelet 12. cikk (2) bek.

¹⁸⁹ C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer, Mazák főtanácsnok indítványa. 46. pont.

¹⁹⁰ C-360/09. sz. ügy, Pfleiderer, 32. pont, és C-536/11. sz. ügy, Donau Chemie, 49. pont.

¹⁹¹ Javaslat. (28) preambulum-bek.

¹⁹² Az engedékenységi eljárásban benyújtott társasági nyilatkozatot kell érteni ezalatt.

rendelhetőek el például a kifejezetten a versenyhatóság eljárása céljára létrehozott információk kiadása a károsultnak.¹⁹³ Az olyan iratok kiadását, melyek egyik kategóriába sem tartoznak, a bíróság a mérlegelési szempontokat betartva bármikor elrendelheti.¹⁹⁴

Tehát a bíróságok feladata így rendkívül összetett lesz: először is meg kell vizsgálniuk, hogy a kérelem megfelelően megalapozott, legszűkebben és legpontosabban megjelölt bizonyítékokra korlátozódik-e. Majd ezt követően a mérlegelésnél figyelembe kell venniük az arányosság követelményét is. Az elrendelés többek között nem sértheti a „[...] versenyjog közjogi érvényesítése eredményessége [védelmét]”.¹⁹⁵

Látható, hogy a jogalkotó a közjogi jogérvényesítés védelmét fontosnak tartja. De mi a helyzet a magánjogi jogérvényesítés eredményességének védelmével? Úgy gondolom, hogy az irányelv megalkotásánál a jogalkotó a bizonyítékok feltárására vonatkozó cikkek megalkotásánál ezt tartotta szem előtt.

Úgy vélem, hogy az iratok, bizonyítékok között nem lehet ilyen mértékben különbséget tenni, mindig lesz átfedés a tartalma között. A szabály így megnehezíti és hosszabbá, költségesebbé teszi a kártérítési eljárást. Ez ráadásul nincs összhangban az Európai Bíróság esetjogával. Ha az esetről-esetre történő mérlegelés helyett *per se* kizárásra kerül egy dokumentum, az a hatékonyság alapelvét sérti.¹⁹⁶ Mégis, az irányelvjavaslat abszolút kizárja a hozzáférhető dokumentumok köréből a társasági nyilatkozatokat, kivételek nincsenek e szabály alól.¹⁹⁷

Így ennek tükrében felmerülhet a kérdés, hogy vajon az új irányelv hozzájárul-e a versenyjogi szabályok hatékony érvényesítéséhez? Ha nem, milyen alternatívákkal lehetne helyettesíteni az irányelvben foglalt szabályokat?

¹⁹³ Javaslat. 6. cikk (5) bek.

¹⁹⁴ Javaslat. 6. cikk (9) bek.

¹⁹⁵ Javaslat. 6. cikk (4) bek, c) pont.

¹⁹⁶ KERSTING: Removing the Tension Between Public and Private Enforcement: Disclosure and Privileges for Successful Leniency Applicants. Briefing Session Private Enforcement Directive. COM (2013) 404 final. 2013. szeptember 18., Brüsszel. 3.

¹⁹⁷ Javaslat. 6. cikk (1) bek.

VI. De lege ferenda javaslatok

Ha más módon kívánjuk szabályozni az iratbetekintést, figyelembe kell venni, hogy az engedékenységekben részesülő minél inkább olyan bizonyítékokat nyújt be, amelyben önmagát vádolja, annál biztosabban részesül mentességben. Viszont ezzel arányosan a kártérítésre jogosult is sokkal hatékonyabban tudja érvényesíteni a keresetét, ha az iratok a birtokába kerülnek.¹⁹⁸ A két érdek mindenképpen ütközik.

Egyelőre úgy tűnik, hogy a kérelmezők és a besúgó kartellezők érdekét a bíróság nem képes összeegyeztetni. Az eljárásban viszont a bíróságnak kötelessége döntést hozni, azaz az egyik oldal mellett állást kell foglalnia. Vajon megoldható-e az, hogy a károsultak kompenzációhoz való joga hatékonyabban érvényesüljön, de nem az engedékenységet kérelmező kárára?

Az engedékenységi dokumentumokhoz történő hozzáférés biztosítása – differenciálás nélkül – vajon orvosolná-e a problémát? Az iratok korlátozás nélküli hozzáférhetősége elrettentheti a vállalkozásokat attól, hogy az engedékenységi programban részt vegyenek.

Az engedékenységet kérelmezők szemszögéből nézve, a jelenlegi szabályozás egyik problémája, hogy az engedékenységi nyilatkozatok kivételével minden irat nyilvánosságra hozható mérlegelés vagy az eljárás lezárulta után.¹⁹⁹ Még ha a javaslat a jogi bizonytalanságot csökkenti is,²⁰⁰ az engedékenységet kérelmezőknek nyilvánvalóan ez lenne az érdekük, hogy egyáltalán ne kerüljön bizonyíték a károsult birtokába. Természetesen a bíróságok ezen iratok tekintetében mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, de semmi – a mérlegelési szempontok betartásán túl – sem gátolja meg őket abban, hogy a felperes erre irányuló kérelmének helyt adjanak.

A károsultak szemszögéből az új szabály visszalépésnek tekinthető. Míg korábban minden irat hozzáférhetősége mérlegelhető volt, most az engedékenységi nyilatkozatok abszolút mentességet élveznek. A bíróságok semmilyen körülmények között nem rendelhetik el e dokumentumok kiadását.²⁰¹ Pedig a társasági nyilatkozatok fontos információt tartalmaznak.

¹⁹⁸ SMITH– GRIGORIADOU: Leniency, Pfleiderer and the Impossibility of Balance, *Global Competition Review* 16., 2012/13. 21.

¹⁹⁹ Javaslat. 5. cikk.

²⁰⁰ Javaslat (7) preambulum-bek.

²⁰¹ Javaslat. 5. cikk (6) bek a) pont.

Hiába férhet hozzá a többi dokumentumhoz, a nyilatkozat sok esetben segíthetné a bizonyítékok értelmezését.²⁰²

Amennyiben teljes hozzáférés biztosítása mellett döntene a jogalkotó, úgy a kártérítési per miatti félelemből kifolyólag esélyes, hogy az érintett vállalkozások elrejtik vagy megsemmisítik a bizonyítékokat.²⁰³ Megfelelő szankciók²⁰⁴ kiszabásával el lehet ugyan rettentetni a vállalkozásokat, azonban mindez többek között például késlelteti a kártérítési per lefolyását, ami megnehezíti a károsult kártérítéshez való jogának gyakorlását.

A magánjogi jogérvényesítés és a közjogi jogérvényesítés hatékony érvényesítése érdekében a polgári jogi kereseteknek és az engedékenységi programoknak megfelelő kölcsönhatásban kell lenniük egymással. Csak így biztosítható a versenyjogi szabályok *legteljesebb érvényesülése*.²⁰⁵

A célkitűzések tehát azzal, hogy az összes irat hozzáférhetővé válik, nem valósíthatóak meg.

A javaslatom az engedékenységet kérelmezők polgári jogi felelőssége felől közelíti meg a kérdést, ami azon a tézisen alapszik, hogy az engedékenységi kérelmezők kártérítési felelősségét korlátozni kell.²⁰⁶ Ezáltal a közjogi és magánjogi jogérvényesítés megfelelő kölcsönhatása elérhető lenne.²⁰⁷

Az engedékenység miatt a bírság megfizetése alól teljes mentességet élvező vállalkozások kártérítési felelősségét teljesen kizárásra kerülne. A mentesülés a közvetlen és közvetett vásárlóival, illetve a többi kérelmezőkkel szemben is érvényesülne.²⁰⁸

A többieknek – akik a versenyhatóságokkal együttműködnek – kártérítési felelősségét annyiban csökkentené, amennyiben a bírság megfizetése alól mentesülnek, azaz ugyanolyan arányban. Ennek alapján, az a vállalkozás, aki a közigazgatási bírság megfizetése alól mentesül, mentesülne akártérítés megfizetése alól is. Az a vállalkozás, aki az engedékenységi program

²⁰² VAN BAEL i.m. 262.

²⁰³ Javaslat. (33) preambulum-bek.

²⁰⁴ A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a nemzeti bíróságoknak tényleges hatalmuk legyen arra, hogy szankciókat szabhassanak ki. Különösen, ha megtagadják a bizonyítékfeltárássra vonatkozó bírósági végzést, vagy ha releváns bizonyítékokat semmisítenek meg. A szankció arányos, hatékony és visszatartó erejű legyen. Az irányelv-javaslat mindösszesen két, konkrét szankciót tartalmaz: egyrészt a peres fél számára hátrányos következtetés levonása (például a szóban forgó kérdés bizonyított voltának a vélelmezését) és a költségek megfizetésére való kötelezést. Lásd bővebben: Javaslat. 8. cikk.

²⁰⁵ Javaslat. (6) preambulum-bek.

²⁰⁶ Lásd még: SMITH–GRIGORIADOU (2012), KERSTING (2013), KIRST–BERGH (2014), CAUFFMAN (2011).

²⁰⁷ KIRST–BERGH i.m. 20.

²⁰⁸ KERSTING i.m. 4.

részeként 30 %-os bírságcsökkentésre jogosult, az általa okozott kár összegének a 30 % -kal csökkentett részéért felelne.²⁰⁹

Mindeközben a károsultak teljes hozzáférést kapnának az engedékenységi dokumentumokhoz, a dokumentumok *per se* védelmét megszüntetnénk.²¹⁰

A károsultak teljes kártérítéshez való joga sem sérülne, hiszen a többi – nem kooperáló – tag egyetemlegesen felelne a teljes kárért.²¹¹

Két kivételt azonban mégis szükséges a fenti szabály alól. Amennyiben a károsultak nem jutnak teljes kártérítéshez a vállalkozásoktól, akkor az engedékenységi program résztvevőitől követelhetik a kár összegének a megtérítését. Illetve amikor egy kartell két tagból áll és mindkettő az engedékenységi program keretén belül együttműködik a hatóságokkal, akkor a károsult teljes kompenzációhoz való joga sérülne, ha mindkét tag kártérítési felelőssége csökkenne.²¹²

Annyival még kiegészíteném a javaslatot, hogy szükségesnek vélem részletesebben szabályozni azt az esetet, amikor a károsultak a védekező kartellezőktől nem kapják meg a kártérítést. Ilyen eset lehet például a vállalkozás fizetéseképtelensége; meg kell határozni azt, hogy mikor mondhatja a vállalkozás, hogy nem tudja kifizetni a kártérítés összegét.

Úgy gondolom, hogy ezzel a szabályozással sikerülne elérni a közjogi és magánjogi jogérvényesítés optimális kölcsönhatását és talán sikerülne egyensúlyba hozni a két érdeket.

²⁰⁹ KERSTING i.m. 5.

²¹⁰ KERSTING i.m. 5.

²¹¹ KIRST–BERGH i.m. 20.

²¹² Hasonló kivételt állapít meg KIRST–BERGH i.m. 20.

VII. Konklúzió

Dolgozatomban felvázoltam a közjogi és magánjogi érvényesítés jogi kereteit, bemutattam, hogy az új irányelv milyen változásokat fog hozni. A közjogi és magánjogi jogérvényesítés egymáshoz való viszonyának vizsgálatánál megállapítottam, hogy *de iure* hierarchiát egyetlen jogszabály sem mond ki, illetve azt, hogy a magánjogi jogérvényesítés *kiegészítő funkciót* tölt be a közjogi jogérvényesítéshez képest.

Rámutattam arra, hogy a kártérítéshez való jog ellentétes lehet a hatékony közjogi jogérvényesítésével, amit az új irányelv próbál orvosolni. Az irányelv két célkitűzése a kártérítéshez való uniós jog hatékony érvényesítésének biztosítása, valamint az uniós versenyjog közjogi és magánjogi érvényesítés optimalizálása. Ezzel elérve „*az uniós versenyszabályok eredményes átfogó érvényesítését.*”

A következőkben az iratokhoz történő hozzáférés jogi kereteit vizsgáltam. Megállapítottam, hogy a kártérítéshez való jog azért lehet ellentétes a közjogi jogérvényesítéssel, mert ha az engedékenységet kérelmező vállalkozás önként átadott, inkrimináló bizonyítékaihoz korlátozás nélkül hozzáférhet a károsult, az sérti a vállalkozás érdekeit. A károsult érdekei viszont akkor sérülnek, ha nem tudja a kártérítési igényét *hatékonyan érvényesíteni*, azaz ha nem férhet hozzá az iratokhoz. Így azt a megállapítást tettem, hogy a közjogi és magánjogi jogérvényesítés közötti megfelelő kölcsönhatás hiánya miatti probléma a két jogérvényesítés hatékonyságához fűződik végső soron.

Bemutattam, hogy a két érdek képviselői (versenyhatóságok vagy engedékenységet kérelmező vállalkozások és károsultak) milyen érveket hoztak fel konkrét ügyekben, és azt, hogy a bíróság hogyan döntött. Kitekintettem a tengerentúli szabályozásra, mert a határon átnyúló kartellek miatt az Európai Bizottságnak és például a Belga Versenyhatóságnak is fel kellett lépnie az ott indult kártérítési eljárásokban – a discovery rendszer miatti – a károsult iratokhoz történő hozzáférés iránti kérelmének elutasítása érdekében.

A végkövetkeztetésem az, hogy a két cél hatékonyságának a maximalizálására irányuló törekvések az új irányelvvel nem valósíthatóak meg. Az engedékenységi programok sikeressége és a magánjogi jogérvényesítés hatékonysága úgy hozható egyensúlyba, ha a szabályozáson változtatunk. Úgy gondolom, hogy ha az engedékenységet kérelmező vállalkozások felelősségét a jogsértésben részt vevő tagok irányában korlátoznánk, az egy újabb ösztönző erőt kreálna a programok sikeressége érdekében. Mindeközben az engedékenységi iratok védelmére vonatkozó szigorú szabályokat enyhíteni kellene. Így egyrészt a közjogi jogérvényesítés hatékonysága növekedne azzal, hogy az engedékenységet kérelmezők a polgári

jogi felelősség alól mentesülnek. Másrészt a magánjogijogérvényesítés hatékonysága sem csökkenne, hiszen a károsultak teljes kártérítéshez való joga is megmaradna. A magánjogi jogérvényesítés így nem csupán kompenzálna, de elrettentene, tekintve, hogy a kartellezést fontolgató vállalkozásoknak azzal is számolniuk kell, hogy egy kártérítési eljárásban – ha nem élnek engedékenységgel – a költségeik növekedhetnek.²¹³

Hamarosan aláírják és hatályba lép az új irányelv, a tagállamoknak két évük lesz implementálni a szabályokat. A kérdés az, hogy az irányelvvel sikerül-e megőrizni az engedékenységi programok hatékonyságát és sikerül-e népszerűbbé tenni a magánjogi jogérvényesítést? A dolgozatomban arra jutottam, hogy valószínűleg ebben a formában nem válik igazán sikeressé. A szabályozás újragondolására van szükség, viszont ha erre a merészebb lépésre rászánja magát a jogalkotó, úgy vélem, még hatékonyabb közjogi és magánjogi jogérvényesítést sikerülne elérnie az Európai Uniónak.

²¹³ KIRST-BERGH i.m. 21.

VIII. Forrásjegyzék

Hivatkozott irodalom

1. Francois ARBAULT – Francisco PEIRO: The Commission’s new notice on immunity and reduction of fines in cartel cases: building on success. *Competition Policy Newsletter*. 2002/2.
2. Alessio ARESU: Optimal Contract Reformation as a New Approach to Private Antitrust Damages in Cartel Cases. *European Law Review*, 35. kötet, 2010/3.
3. Bill BAER: *Public and Private Antitrust Enforcement in the United States*. European Competition Forum. Brüsszel, Belgium. 2014. február 11.
4. BASSOLA Bálint – FEJES Gábor: Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető polgári jogi igények – néhány alapvetés. In: BOYTHA Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-Orac, 2008.
5. Elsbeth BEUMER - Agis KARPETAS: The Disclosure of Files and Documents in EU Cartel Cases: Fairytale or Reality? *European Competition Journal*, 2012/08.
6. Yves BOTTEMAN - Paul HUGHES: Access to File: Striking the Balance Between Leniency and Private Enforcement Tools. *Global Competition Review*. 2013.
7. Caroline CAUFFMAN: The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages. *Competition Law Review*, 2011/34.
8. Caroline CAUFFMAN: The European Commission Proposal for a Directive on Antitrust Damages: A First Assessment. *Maastricht European Law Institute (MEPLI) Working Paper Series*, 2013/13.
9. CENTRE FOR EUROPEAN POLICY STUDIES – ERASMUS UNIVERSITY ROTTERDAM – LUISS GUIDO CARLI: *Making antitrust damages actions more effective in the EU: welfare impact and potential scenarios*. Brüsszel, Róma és Rotterdam. 2007. december 21. <http://goo.gl/Q1dyyY> Letöltve: 2014.10.27.
10. Daniel A. CRANE: Optimizing Private Antitrust Enforcement. 63 *Vanderbilt Law Review*. 2010.
11. Gerhard DANNECKER - Oswald JANSEN (szerk.): *Competition Law Sanctioning in the European Union*. Kluwer European Monographs 46., 2004.
12. Gianni DE STEFANO: Access of Damage Claimants to Evidence Arising out of EU Cartel Investigations: A Fast-evolving Scenario. *Global Competition Litigation Review*. 2012/3.

13. FEJES Gábor: Versenyjogi jogsértés – polgári jogi szankció: Érvénytelenség, teljesítésre kötelezés és kártérítés versenyjogi alapon. In: BOYTHA Györgyné: *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-Orac, 2008.
14. Jaime FLATTERY: Balancing Efficiency and Justice in EU Competition Law: Elements of Procedural Fairness and their Impact on the Right to a Fair Hearing. *The Competition Law Review*. 7. kötet. 2010/1.
15. Themistoklis K. GIANNAKOPOULOS: *Safeguarding Companies' Rights in Competition and Anti-dumping/Anti-subsidies Proceedings*. The Netherlands. Kluwer Law International BV, 2011.
16. Joseph GOLDBERG - Dan E. GUSTAFSON: Pretrial discovery in civil litigation. In: Albert A. FOER - Randy M. STUTZ: *Private Enforcement of Antitrust Law in the United States. A Handbook*. The Editors and Contributors Severally, 2012.
17. Scott D. HAMMOND: The Evolution of Criminal Antitrust Enforcement Over the Last Two Decades (2010. február 25.). <http://www.justice.gov/atr/public/speeches/255515.pdf>. Letöltve: 2014.10.27.
18. HARSÁGI Viktória: A jogharmonizáció és a technikai fejlődés hatása az okirati bizonyításra. Phd értekezés. Miskolc, 2004.
19. HARSÁGI Viktória: A polgári perbeli okirati bizonyítás legújabb fejlődési tendenciái. Összehasonlító elemzés. *Iustum Aequum Salutare*. II. 2006/1-2.
20. Christopher HODGES: Fast, Effective and Low Cost Redress: How Do Public and Private Enforcement and ADR Compare? In: Barry RODGER: *Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress across the EU*. Kluwer Law International BV, The Netherlands. 2014. 255–289.
21. Kai HÜSCHEL RATH – Sebastian PEYER: Public and Private Enforcement of Competition Law. A Differentiated approach. Discussion Paper No. 13-029. Zentrum für Europaischung GmbH (ZEW). 2013. <http://ftp.zew.de/pub/zew-docs/dp/dp13029.pdf> Letöltve: 2014.10.29.
22. Christian KERSTING: Removing the Tension between Public and Private Enforcement: Disclosure and Privileges for Successful Leniency Applicants. *JECLAP* 2013. November 17.
23. Assimakis P KOMNINOS: *EC Private Antitrust Enforcement. Decentralised Application of EC Competition Law by National Courts*. Hart Publishing. 2008.
24. Catarina M. P. MARVÃO – Giancarlo SPAGNOLO : What Do We Know About the Effectiveness of Leniency Policies? A Survey of the Empirical and Experimental Evidence.

2014. Elérhető: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2511613 Letöltve: 2014. 10. 27.
25. MIKS Anna: Az engedékenységi iratok kezelésével kapcsolatos legújabb fejlemények. *Versenytükör*. 2012/1.
26. Samuel R. MILLER – Kristina NORDLANDER – James C. OWENS: U.S. Discovery of European Union and U.S. Leniency Applications and Other Confidential Investigatory Materials. *Competition Policy International Antitrust Journal*. 2010/1.
27. Massimo MOTTA: *Versenypolitika. Elmélet és gyakorlat*. Budapest, Gazdasági Hivatal Versenykultúra Központ, 2007.
28. NAGY Aranka Dóra: Az engedékenységi programok védelme vs. kártérítéshez való jog. Újabb esetjogi fejlemények. *Versenytükör*. 2012/1.
29. NAGY Csongor István: *Kartelljogi kézikönyv. A közösségi és a magyar kartelljog gyakorlata*. Budapest, HVG-Orac, 2008.
30. Barry RODGER: *Competition Law Comparative Private Enforcement and Collective Redress across the EU*. Kluwer Law International BV, The Netherlands. 2014.
31. Francesco RUSSO - Maarten Pieter SCHINKEL - Andrea GÜNSTER - Martin CARREE: *European Commission Decisions on Competition. Economic Perspectives on Landmark Antitrust and Merger Cases*. Cambridge University Press, 2010.
32. DR. RUSZTHINÉ DR. JUHÁSZ Dorina: A többszörös kártérítés jogintézménye. In: BOYTHA Györgyné (szerk.): *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. Budapest, HVG-Orac, 2008.
33. Alberto SAAVEDRA: Access by National Courts and Private Plaintiffs to Leniency Documents Held by the Commission. *Forthcoming Revista de Concorrência & Regulação*. 2013.
34. Alberto SAAVEDRA: The Relationship between the Leniency Programme and Private Actions for Damages at EU Level. *Revista de Concorrência e Regulação*, 2010.
35. Ilya R. SEGAL– Michael D. WHINSTON: Public vs. Private Enforcement of Antitrust Law: A Survey. *Stanford Law and Economics Olin Working Paper*, 2006/335.
36. Heidi M. SILTON, Esq., Craig S. DAVIS, Esq., and Daniel LEVISOHN: Pfleiderer AG v. Bundeskartellamt: A Step Forward in Efforts to Obtain Discovery from European Commission Antitrust Proceedings. Expert Analysis. *Westlaw Journal ANTITRUST*. 19. kötet. 2011/6.
37. Mike SMITH - Christina P. GRIGORIADOU: Leniency, Pfleiderer and the Impossibility of Balance, *Global Competition Review* 16., 2012/13.

38. Sari SUURNAKKI - María Luisa TIERNO CENTELLA: Commission adopts revised Leniency Notice to reward companies that report hard-core cartels. *Competition Policy Newsletter* 7, 2007.
39. Andreas STEPHAN: An Empirical Assessment of the European Leniency Notice. *Oxford Journal of Competition Law & Economics*, 2009. 5 (3).
40. TÓTH Tihamér: *Az Európai Unió versenyjoga*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014.
41. Ivo VAN BAELE – Jean-Francois BELLIS: *Competition Law of the European Community*. The Netherlands. Kluwer International BV, 2010.
42. Ivo VAN BAELE: *Due process in EU Competition Proceedings*. Kluwer Law International, 2011.
43. Bertus VAN BARLINGEN: The European Commission's 2002 Leniency Notice after one year of operation. *Competition Policy Newsletter*, 2003/2.
44. Ingrid VANDENBORRE: The confidentiality of EU Commission cartel records in civil litigation: the ball is in the EU Court. *European Competition Law Review*, 2011.
45. Roger VAN DEN BERGH: Private enforcement of the European Competition Law and the Persisting Collective Action Problem. *20 Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 12–34, 2013.
46. Bruce WARDHAUGH: Cartel Leniency and Effective Compensation in Europe: The Aftermath of Pfleiderer. *Queen's University Belfast Law Research Paper*, 2013/23.
47. Denis WAELBROECK - Donald SLATER - Gil EVEN-SHOSHAN: *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules*. 2004. augusztus 31. Elérhető: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/study.html> Letöltve: 2014. 10. 27.
48. Richard WHISH: *Versenyjog*. Budapest, HVG-Orac, 2010.
49. Richard WHISH – David BAILEY: *Competition Law*. Oxford University Press. 2012.
50. Rebecca WILLIAMS: Cartels in the Criminal Law Landscape. In: Caron BEATON-WELLS - Ariel EZRACHI: *Criminalising Cartels. Critical Studies of an International Regulatory Movement*. Hart Publishing, 2011.
51. Wouter P. J. WILS: Should Private Antitrust Enforcement Be Encouraged in Europe? *World Competition: Law and Economics Review*, 26. kötet, 2003/3.
52. Wouter P. J. WILS: The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages. *World Competition*, 32. kötet. 2009/01.

53. Pablo Gonzáles DE ZÁRATE CATÓN: Disclosure of Leniency Materials: A Bridge between Public and Private Enforcement of Antitrust Law. *College of Europe, Research Paper in Law*, 2013/08.

Jogesetek

1. T-30/91. sz. ügy, Solvay SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:1995:115.
2. British Sugar ügy: Bizottság 1998. október 14-ei döntése. 1999/210/EC (Case IV/F-3/33.708) - British Sugar plc, Case IV/F-3/33.709 - Tate & Lyle plc, Case IV/F-3/33.710 - Napier Brown & Company Ltd, Case IV/F-3/33.711 - James Budgett Sugars Ltd., *OJ L* 76, 22.3.1999, 1–62.
3. T-334/94. sz. ügy, Sarrió SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:1998:97.
4. C-453/99. sz. ügy, Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd és társai, ECLI:EU:C:2001:465.
5. In Re: Vitamins Antitrust Litigation, Misc. No. 99-197.
6. Vitamin kartell ügy: Bizottság 2001. november 21-ei döntése. 2003/2/EC (Case COMP/E-1/37.512.). *OJ L* 6, 10.1.2003, 1–89.
7. Luxembourg Breweries ügy: Bizottság 2001. december 5-ei döntése. 2002/759/EC, (Case COMP/37.800/F3) *OJ L* 253, 21.9.2002. 21–41.
8. Carbonless Paper ügy: Bizottság 2001. december 20-i döntése. 2004/337/EC (Case COMP/E-1/36.212) *OJ L* 115, 2004, 1-88.
9. Osztrák bankok – „Lombard Klub” ügy: Bizottság 2002. június 11-i döntése. 2004/138/EC (COMP/36.571/D-1.sz.) *HL L* 56., 2004.2.24., 1 – 75.
10. T-2/03. sz. ügy, Verein für Konsumenteninformation kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:2005:125.
11. Hidrogén-peroxid és perborát ügy: Bizottság 2006. május 3-i döntése. 2006/903/EK, (COMP/F/C.38.620). Akzo Nobel NV, az Akzo Nobel Chemicals Holding AB, az EKA Chemicals AB, a Degussa AG, az Edison SpA, az FMC Corporation, az FMC Foret S.A., a Kemira OYJ, a L'Air Liquide SA, a Chemoxal SA, a Snia SpA, a Caffaro Srl, a Solvay SA/NV, a Solvay Solexis SpA, a Total SA, az Elf Aquitaine SA és az Arkema SA. vállalatokkal szemben. *HL L* 353., 2006.12.13., 54–59.
12. T-322/01. sz. ügy, Roquette Frères SA kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:2006:267.
13. C-295/04 -ig C-298/04. sz. egyesített ügyek, Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA (C-295/04), Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA (C-296/04) és Nicolò Tricarico (C-297/04) és Pasqualina Murgolo (C-298/04) kontra Assitalia SpA., ECLI:EU:C:2006:461.

14. Liquid Crystal Displays ügy: Bizottság 2007. dec. 8-án hozott, COMP/39.309 LCD sz. határozata.
15. Gas Insulated Switchgear-ügy. (COMP/F38.899) *HL [2008] C 5, 2008. 10. 1.*
16. National Grid Electricity Transmission Plc v. ABB Ltd [2009] EWHC 1326 (Ch), [2009] U.K.C.L.R. 838. Ügyszám: HC08C03243.
17. T-161/05. sz. ügy, Hoechst GmbH kontra az Európai Közösségek Bizottsága, ECLI:EU:T:2009:366, 160. bekezdés.
18. In Re: Flat Glass Antitrust Litigation, No. 08-180 (Doc. No. 185) (2009. július 29.)
19. C-360/09. sz. ügy, Pfeiderer AG kontra Bundeskartellamt. Mazák főtanácsnok indítványa. ECLI:EU:C:2010:782.
20. In Re: Payment Card Interchange Memorandum Fee and Merchant Discount, 05-Md-1720, memorandum and order. (2010. augusztus 27.)
21. BWB/K–159 Druckchemikalien OGH számú, 2010. október 4-i Bundeswettbewerbsbehörd,
22. Motion of the Belgian Competition Authority for leave to file brief as amicus curiae in support of appellees' position seeking affirmation of the District Court's order. No. 14-8003, 2010.10.10.
23. T-437/08. sz. ügy, CDC Hydrogene Peroxide Cartel Damage Claims (CDC Hydrogene Peroxide) kontra Európai Bizottság. ECLI:EU:T:2011:752.
24. In Re: Air Cargo Shipping Services Antitrust Litigation, No. MD-06-1775. (E.D.N.Y. 2011. december 19.)
25. T-240/07 sz. ügy, Heineken Nederland és Heineken kontra Bizottság, ECLI:EU:T:2011:284
26. C-521/09 P. sz. ügy, Elf Aquitaine SA kontra Európai Bizottság, ECLI:EU:C:2011:620.
27. C-199/11. sz. ügy, Europese Gemeenschap kontra Otis NV és társai, ECLI:EU:C:2012:684
28. Pfeiderer ügy: Amtsgericht Bonn 2012. január 18-i döntése. 51 Gs 53/09. sz. ügy.
29. C-536/11. sz. ügy, Bundeswettbewerbsbehörde kontra Donau Chemie AG és társai, ECLI:EU:C:2013:366.

Jogsabályok

1. Antitrust Divison, Department of Justice, Corporate Leniency Policy. (1993. aug. 10)
2. Commision of the European Communities: Thirteenth Report on Competition Policy. 1983.
3. Bizottság közleménye a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről. *HL [1996]C 207*, 1996. július 18. 4-6.
4. Az Európai Parlament és a Tanács 1049/2001/EK rendelete (2001. május 30.) az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférésről. *HL L 145.*, 2001.5.31., 43—48.
5. Bizottság közleménye a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről. *HL [2002] C 45.*, 2002.2.19., 3—5.
6. A Tanács 1/2003/EK (2002. december 16.) rendelete a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról [2003] *HL L 1.*, 2003.01.04., 1-25.
7. Commission Notice on the co-operation between the Commission and the courts of the EU Member States in the application of Articles 81 and 82 EC, *HL C 101.*, 2004.4.27., 54—64.
8. Antitrust Criminal Penalty Enhancement and Reform Act of 2004, Pub. L. No. 108-237, § 213, 118 Stat, 661
9. Zöld Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről. *SEC (2005) 1732. COM (2005) 672. végleges.*
10. Commission Staff Working Paper. Annex to the Green Paper Damages Action for breach of the EC antitrust rules. *SEC (2005) 1732.*, *COM (2005) 672. final.*
11. Bizottsági közleménye a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről. *HL[2006] C 298.*, 2006.12.8., 17—22.
12. Jelentés az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről szóló zöld könyvről (2006/2207(INI)). Indokolás. 2007. április 10.
13. Fehér Könyv az EK antitröszt szabályainak megsértésére épülő kártérítési keresetekről. *SEC(2008) 404.*, *SEC (2008) 405.*, *SEC (2008) 406.* *COM (2008) 165. végleges.*
14. Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. 2010/C 083/01. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 83, 2010. március 30.
15. Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2010/C 83/02). *HL C 326.*, 2012.10.26., 391—407.
16. Javaslat – A tagállamok és az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról. *COM (2013)0404 –C7-0170/2013 – 2013/0185(COD).*

17. Bizottság szolgálati munkadokumentum, a hatásvizsgálat összefoglalása. Az uniós antitröszt szabályok megsértésén alapuló keresetek. *SWD (2013) 204 final. COM (2013) 404 final.*

Egyéb

1. Submission by the Directorate General for Competition of the European Commission. Brüsszel, COMP A/4 D(2006) 83. (Philip Lowe levele) Elérhető: http://govinfo.library.unt.edu/amc/public_studies_fr28902/international_pdf/060406_DG_Comp_Intl.pdf Letöltve: 2014.10.27.
2. Philip COLLINS: What Are the Problems with EC Antitrust Damage Actions in Europe? Does the Private Pillar Require Reinforcement? Background Paper, Cartel enforcement and Antitrust damage actions in Europe (conference), 2007. március 8-9, Brüsszel.
3. Neelie KROES: Assessment of and perspectives for competition policy in Europe. Celebration of the 50th anniversary of the Treaty of Rome. Barcelona, 2007. november 19.
4. Resolution of the Meeting of Heads of the European Competition Authorities. 2012. május 23. Protection of leniency material in the context of civil damages actions. Elérhető: http://ec.europa.eu/competition/ecn/leniency_material_protection_en.pdf. Letöltve: 2014.10.27.
5. Joaquin ALMUNIA: Fighting against cartels: A priority for the present and for the future. SV Kartellrecht. 2014. április 3., Brüsszel.
6. Joaquin ALMUNIA: Looking back at five years of competition enforcement in the EU. Global Antitrust Enforcement Symposium (Georgetown). 2014. szeptember 10., Washington.
7. Joaquin ALMUNIA: Some highlights from EU competition enforcement. IBA 18th Annual Competition Conference. 2014. szeptember 19, Firenze.

Internetes hivatkozások

1. <http://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t5292010.pdf> Letöltve: 2014.10.27.
2. <http://www.albany.edu/sourcebook/pdf/t5312010.pdf> Letöltve: 2014.10.27.
3. <http://www.justice.gov/atr/about/mission.html> Letöltve: 2014.10.27.